

بهایین په‌روه‌دهیی د چیرۆکی زارۆکاندا کیله ستوین وهک نمونه

به‌نگین ابراهیم حمی* و هقال سلیم طیب**

* پشکا زمانی کوردی، کولێژا په‌روه‌ردا بنیات، زانکویا دهوک، هه‌رێما کوردستانی- عیراق

** پشکا زمانی کوردی، کولێژا په‌روه‌ردا - ناكری، زانکویا دهوک، هه‌رێما کوردستانی- عیراق

((مێژوویا وه‌رتنا فه‌کولینی: 31 چریا ئیکێ، 2017، مێژوو ره‌زامه‌ندیا به‌لافکرێ: 4 کانوینا ئیکێ، 2017))

پوخته

ئارمانجا نه‌قی فه‌کولینی دیارکرنه‌ ئه‌وان به‌هایین په‌روه‌دهیی نه‌ دناڤ چیرۆکی زارۆکاندا یین ئاراسته‌کری بو قوناغه‌کا ژییی زارۆکی. ناڤ و نیشانی فه‌کولینی (به‌هایین په‌روه‌دهیی دچیرۆکی زارۆکاندا کیله ستوین وهک نمونه) کو لسه‌را (پینچ) چیرۆکان هاتیه‌ پراکتیک کرن کو گرنگی دان بوو ب ئه‌وان پویدانا نه‌وین له‌دوره‌به‌ری زارۆکی پویدده‌نوهک سروشتی ده‌وره‌به‌ر و نه‌و ژینگه‌هی تیدا دژیت و نه‌و شوڤه‌که‌رنا هاتیه‌ بکارئینان بو هه‌له‌سه‌نگاندنا ئه‌وان چیرۆکان لسه‌را ناستی رسته و په‌ره‌گرافین ئه‌وان چیرۆکان هاتیه‌ دیارکرن دناڤ فه‌کولینی دا کو بوینه‌ پیقه‌ره‌ک بو ئه‌وان به‌ایان. نه‌ نجامین نه‌قی فه‌کولینی نه‌و بوو کو به‌هایین مه‌عریفی و په‌وشه‌نیری ل پلا ئیکێ ده‌ین دناڤ ئه‌وان چیرۆکاندا و لدویڤ دا به‌هایین په‌وشتی و کومه‌لایه‌تی ده‌ین. و لدوماهیکی کو پیندقیه‌ گرنگی ب چیرۆکی ئاراسته‌کری بو زارۆکان بینه‌ دان کو رۆلی سه‌ره‌کی هه‌یه‌ دگه‌شه‌کرنه‌ ئه‌وان به‌هایین په‌روه‌دهیی دناڤ ده‌روونی زارۆکان دا لدویڤ قوناغین جودایین ژیی زارۆکی.

پیشه‌کی

خزمه‌ته‌کا هه‌ره‌ باش پیندقیشی زارۆکان بکه‌ت ژ لایی په‌روه‌دهیی و په‌وشتی و زانیاری و چه‌وانیا سه‌ره‌ده‌ریکرنی ل گه‌ل ژيانا که‌تواری ب ریکا فه‌گی‌رانا هه‌نده‌ک سه‌ره‌بوژان ژ ژيانا که‌سانین که‌قنار. چیرۆک وه‌ک ژانره‌کی نفیسی ژ نه‌ده‌بی زارۆکان ئه‌رک و رۆله‌کی باش دگه‌شه‌کرنه‌ هزر و بیرین زارۆکان دا هه‌یه‌ و خودان چه‌ندین تاییه‌تمه‌ندیین زور گرنگن ژ لایی رۆخسار و ناقه‌رۆکی فه، واته‌ چیرۆکا زارۆکان ب گرنگترین ژانرین نه‌ده‌بی ده‌یته‌ هه‌ژمارتن. ناڤی فه‌کولینی:

ناڤ و نیشانی فه‌کولینی (به‌هایین په‌روه‌دهیی د چیرۆکی زارۆکاندا کیله ستوین وهک نمونه) یه. گرنگیا فه‌کولینی:

نه‌قی فه‌کولینه‌ دبواری هه‌قه‌سه‌نگیا نه‌ده‌بیدا، هه‌روه‌سا هه‌وله‌که‌ ژ بو ساڵوخدان و شوڤه‌که‌رنا

نه‌ده‌بی زارۆکان ب ئاوايه‌کی گشتی وه‌کی پشکه‌ک ژ زانستین مروقیه‌تی دبیاڤی پیندقه‌برنا ژيانا مروقیه‌تی دا ئه‌رک و رۆلی خوه‌ یی تاییه‌ت هه‌بوویه، ده‌همان ده‌م دا خودان په‌یاما خوه‌ یا تاییه‌ته‌ دجیه‌انا زارۆکان دا، نه‌قی نه‌ده‌بیاته‌ وه‌کی نه‌ده‌بی مه‌زنان زوری به‌رفه‌هه‌ و خودان چه‌ندین ژانره‌ وه‌کی (چیرۆک، داستان، کورته‌ چیرۆک، رۆمان....هتد)

چیرۆک وه‌ک جوړه‌کی که‌قناری نه‌ده‌بی، هه‌ر ژ ده‌ستپیکا په‌یدا بوونا خوه‌ هه‌تا نه‌قی سه‌رده‌می ژ، رۆله‌کی مه‌زن دبیاڤه‌برنا نه‌ده‌بیاتین هه‌می گه‌لین جیه‌انی دا دبیتیه، و مفایه‌کی گه‌له‌ک مه‌زن گه‌ه‌اندیه‌ مروقی، نه‌خسه‌مه‌ دبیاڤی زارۆکان دا. نه‌ده‌ب ب گشتی و چیرۆک بتاییه‌تی شیایه

د ئەقی قەكۆلینی دا ریبازا (وهسفی، شروقه کاری) هاتیبه بكارینیان.

په بکه ری قەكۆلینی:

ئەق قەكۆلینه ییک هاتیبه ژ (تیگه ه و پیناسین ئەدەبی زاروکان و سەرهلانا ئەدەبی زاروکان دئەدەبیاتین کوردی دا، مەرچین نفیسینا چیرۆکین پەروردهیی، کارتیکرنا چیرۆکی لسه ر پەرورده کرنا زارۆکی، ئارمانج و بهایی پەروردهیی یین ئەدەبی زارۆکان) و ههروهسا مه ههولدایه کو چیرۆکین کیله ستوین لدویف ئارمانج و بهایی پەروردهیی شروقه بکهین.

دکەتن کو ((ئەو ئاخفتنا باشه ئەوا خوشیبه کی بۆ دەرۆنی زارۆکان چیدکەت چ شعریت یان په خسانا زاروکان بیت یان یا نفیسی بیت، هەر ئەق چەمکه چیرۆکا زاروکان شانو و سرودی ژ قەدگریت)).

(2)

لدویف ئەقی پیناسی ژ گه هاندنا خوشی بۆ زاروکی کریه پیه ر بۆ نفیسینا ئەدەبی زاروکان کو بتی ئەقە لایه نه که ژ بنه مایین ئەقی ئەدەبی، و لایین دیت یین پشت گو هقه هاقیتین کو یا پیدقی بوو ئامازه ب لایه نین دیت ژ بهیته کرن وه ک لایه نی رهوشه نبیری و فیرکرن و وئاموژگاری... ههروهسا دهرباره ی گرنگی و تاییه تهنه دنیا ئەدەبی زاروکان هاتیبه پیناسه کرن کو ئەو ((به شه کی نوی یه ژ به سین ئەدەبی بلند، خودان تاییه تهنه ندیبه که و پی دهیته نیاسین ژ ئەدەبی مه زانان دگهل هندئ ههردوو دهیته هزمارتن دوو به رهه مین هونه ری رۆخسار و ناقه رۆکا وان ئیک دگریت)).

(3)

لدویف ئەقی پیناسی ئەدەبی زارۆکان ئەدەبه کی ژهه ژی و بلنده و تاییه تهنه ندیبا خوه یا هه ی و خودان ناسناما خوه یا تاییه ته و ژ ئەدەبی مه زانان یی جودایه و ئەق جوداهییه وی چهندی ناگه هییت کو ب چ ریکان ناگه هیته ئەدەبی مه زانان چونکی بۆ قوناغه کا ته مهنی یا ده ست نیشانگری دهیته نفیسین و ئەق قوناغه پیدقی بزمانه کی ساده تر هه یه و ژلای هونه ریقه هه مان بنه ما و ئەدگارین ئەدەبی گستی بخوه قه دگریت. (هادی نعمان الهیتی) دهرباره ی

چیرۆکین زارۆکان د کیله ستوین دا، بیگومان ئەنجامدانا ئەقان جو ره قەكۆلینان گرنگیه کا تاییه ت دبواری ئەدەبی دا یا هه ی، چونکی ب ریکا ئەقان جو ره قەكۆلینا ئەم دشین بگه هه هه ده ک ئەنجامین راست و دروست.

ئارمانجا قەكۆلینی:

ئارمانج ژ ئەقی قەكۆلینی ئەوه کو بگه هیته ئەوی راستی، ئایا کومه لا چیرۆکین کیله ستوین تا چ راده شییه ئارمانجا خوه بجه بینیت و په یاما خوه بگه هییت، واته شییه ئاراسته یین زارۆکی به ره ق هه ده ک رهوتین راست و دروست به ت.

ریبازا قەكۆلینی:

پیناسین ئەدەبی زاروکان :

د جیهانا ئەدەبیاتاندا ئەدەبی زاروکان وه ک شه مالکه کا نازک و پری هه ست و سوز دهیته وه سفکرن، جوانترین به سی ئەدەبییه ژ ئەدەبی نفیسی، ئەق ئەدەبه ژ ئەدەبی مه زان لدویف قوناغین ته مهنی زاروکی دهیته جوداکرن، له ورا یا پیدقیه گرنگیه کا مه زن و تاییه ت بقی ئەدەبی بهیته دان، و گه له گ نفیسه ر و قه کوله ر و فه یله سو فان گرنگی بقی ئەدەبی دایه و هه ر ئیکی بشیوه یه کی دایه نیاسین و پیناسه کریه، و هه ر ئیکی ژ ئەقان قه کوله ران هه ولدایه چارچۆقه کی بۆ ئەقی ئەدەبی ده ست نیشان بکه ت لدویف سروستی تاییه تی ئەقی ئەدەبی ژلای بابه ت و شیواز و ئه رک و ئارمانج و مه به ستین ئەقی ئەدەبی. (محمد علی الهرفی) پیناسا ئەدەبی زاروکان دکەت و دیتیت ((پیکهاته کا زمانی و هونه ری یه، جوره کی ئەدەبی یه ژ چیرۆک و شعر و شانو و سترانا پیک دهیته، نفیسه ر د چارچۆقی سروست و ئه رکی ئەدەبی دا بشیوه یه کی جوان پیکیش دکەت کو دگهل

(1)

جیهانا زاروکی دا گری دده ت)). ئەق پیناسه وی چهندی دیار دکەت کو ئەدەبی زاروکان پیک دهیتن ژ هه ده ک ژانران وه ک (شعر و په خشان و شانو....) هه ر وه ک ئه رکه کی ئەدەبی بخوه قه دینیت و جوداهییا ئەوی دگهل ئەدەبی مه زانان بتی لدویف قوناغین ته مهنی نه. دیسان (محمد محمود رضوان) بقی شیوه ی پیناسا ئەدەبی زاروکان

جوانی و پله به‌رزیا ئه‌دهبی کاره‌کی مه‌زن و نه‌مر دکه‌ت و دیر ژ نه‌دیاری (به‌رزهی) یی دکه‌ت بریکا وینه‌کرنا مروقیه‌تییی. هه‌روه‌سا (ده‌بلیو ده‌بلیو روبسون) دیاردکه‌ت کو ئه‌دهب ((ئه‌و شیانه‌ لسه‌ر هشیارکرن و خه‌یال و شه‌ره‌زاییین مروقی، چونکی ئه‌دهب یی سنورکریه‌ و ژ خه‌یالی پیک ده‌یت و هه‌ر تشته‌کی خه‌یال تیدا نه‌یت نابیه‌ته ئه‌دهب)). (8)

چونکی زاروک گیانداره‌کی پر ژ هه‌ست و سوزایه‌ و خه‌یالوی د بلنترین پله‌دایه، له‌ورا ئه‌دهبه‌کی تاییه‌ت بو په‌یدا بو و ل دویف بنه‌ما و پیدقییین زاروکی، کوب پیکه‌فتنا جفاکی جیهانا زاروکان پیکه‌فت و چه‌ندین فه‌کوله‌ر و په‌روه‌ده‌ناس و ده‌روناس ب ئه‌دهبی زاروکان مژویل بوون و بوپیدقیه‌تی، سه‌ده‌ها پیناسه‌ و چه‌مک بو ئه‌دهبیاتین زاروکان دیار بون کو ره‌خنه‌گران پیناسه‌ کرینه‌ و دبیزن: ((نقیسینا هه‌ر تشته‌کی یه‌ بو زاروکی ب شیوی په‌خشانی و ب مه‌ره‌ما گه‌هاندنا خوشیی و روشه‌نبیرکرنا زاروکی، واته‌ هنده‌ک رویدانا فه‌دگیریت کو بسه‌ری هنده‌ک که‌سین ده‌ست نیشانکری دا هاتیه‌ و د ده‌م و جهه‌کی دیارکری دا، ئه‌فجا ج ئه‌فه‌ که‌سایه‌تیه‌ ژ دورهیلی بن یان ژ ناشویی یان ژی سه‌ر ب جیهانا گیانه‌وه‌را بن یان بی گیانا، ئه‌فه‌ هه‌می ب ئامانجا ئافاکرنا که‌سایه‌تیا زاروکی، ئافاکرنه‌کا موکوم و تمام)). (9)

واته‌، ده‌می زاروک چیروکه‌کی بخوینیت یان گوه‌ لی بییت ژوان بابنه‌تا ئه‌وین بو زاروکان ده‌ینه‌ نقیسین هه‌ست ب خوشیی دکه‌ت و خوشیه‌ک ل ده‌فه‌ په‌یدا دبیت.

تیگه‌هی ئه‌دهبی زاروکان:

زاراڤی (ئه‌دهبی زاروکان) — ژ ده‌ره‌هی بازنه‌ی ئه‌کادمیه‌ — ب رمانه‌کا به‌رنیاس و سقک تا راده‌کی به‌ره‌ره‌ه: ژ روژناما بو راگه‌هاندنن دی تر بو قوتابخانا و به‌لگه‌نامه‌ین حوکومی، ژ تیگه‌هی زاراڤی یا دیاره‌ کو ئه‌فه‌ بابته‌ین ده‌ینه‌ نقیسین بو زاروک و سنیلایه‌، ده‌ینه‌ به‌لاڤ کرن ژلای به‌لاڤکه‌رین په‌رتوکی زاروکانقه‌، و ده‌ینه‌ پیناندان و هه‌لگرتن د پشکین تاییه‌ت ب

ئه‌دهبی زاروکان دبیزیت ((ئه‌دهبی زاروکان کومه‌له‌کا به‌ره‌مه‌ین ئه‌دهبی یه‌ یی پیک کیش کریه‌ بو زاروکان ئه‌وی تاییه‌تمه‌ندی و پیدقیاتی و ئاستی مه‌زنبوونا وان دزاروکییا وان دا ژ که‌ره‌ستین به‌رحه‌سته‌کرنا واتا و هزر و هه‌ستان به‌رحاڤ (4) د ئه‌فی پیناسی دا بشیوه‌یه‌کی

به‌ره‌راوانتر و مه‌زتر به‌حسی ئه‌دهبی زاروکان کریه‌ و گه‌له‌ک لایه‌ن ژ ئه‌دهبی زاروکان دیار کرینه‌ و گرنگی پی دایه‌ و دیارکریه‌ کو ئه‌دهبی زاروکان ژ ئه‌دهبین بزحه‌مه‌ته‌ و زحه‌مه‌تیا ئه‌وی ژی ژ گه‌له‌ک لایه‌نانقه‌ ده‌یت، و ژ هه‌میان دیارتر ژی کو ئه‌دهبی زاروکان پی ده‌یه‌ته‌ نیاسین ئاسانی یه‌، چونکه‌ نقیسه‌ری ئه‌دهبی زاروکان توشی هنده‌ک مه‌رجین ده‌ست نیشانکری دبیت. هه‌روه‌سا پیناسه‌کا دبیتر بو ئه‌دهبی زاروکان به‌دینه‌ دیارکرن کو ((بریتی یه‌ ژ کومه‌کا په‌یقین جوان کو تام و خوشیه‌کا پر واتا ب ده‌رونی زاروکی دگه‌هینیت و هه‌ست و سوزین وی واتایی دکیشیت و ئه‌فه‌ په‌یقه‌ ب ریکا هوزانی یان په‌خشانی، بو گوئن یان گوه‌ لی بون یان خاندن یان نقیسین یان ژی ستران و سرود و گوتار و وانابیت)). (5)

((ئه‌دهب ب ره‌نگه‌کی گشتی ئه‌و هونه‌ره‌ ژ هوزان و په‌خشانی پیک ده‌یت، ئه‌و وینی ناشویی ژیانیه‌، ئه‌و گوئین ژیگرتی و نایابن کو ب خواندن یان گوه‌ لی بونی وه‌ردگرین ب شیوه‌یه‌کی جوان دخه‌یالا مروقیدا په‌یدا دبیت، هه‌روه‌سا سوزو خوشیه‌کا تاییه‌ت یا هه‌ی له‌ورا ئه‌و گوئین جوان یان ب شیوه‌یی په‌خشانی یان شعرینه‌ (6) واته‌ ئه‌دهب ئه‌وه‌ کو نقیسه‌ری وی ره‌وستی

((خه‌لکی جوان بکه‌ت و هاتیه‌ نافکرن ب ئه‌دهب چونکی ره‌وستی خه‌لکی باند دکه‌ت و وان دپاریزیت ژ خرابی و کارین نه‌ جوان، هه‌روه‌سا ئه‌دهب یی خوییه‌ و بو گه‌هاندنا مه‌به‌سته‌کی یه‌.

(سانت بیف) ره‌خنه‌گره‌کی فرنسی یه‌ دبیزیت ((ئه‌دهب ئه‌و شیوازی جوانه‌ یی کو راستیا مروقیه‌تییی وینه‌ دکه‌ت و ئه‌فه‌ ئه‌دهبه‌ دجیه‌ته‌ د چارچوڤی پیچه‌ک ژ نه‌دیارییی دا)). (7) ئانکو

ئەگەر بگه‌رینه‌فه بو دەستیپێکین سەرهلدا نا
 ئەدەبی‌زارۆکان بشیوه‌یه‌کی گشتی ره‌ و پێشانی
 وی فه‌دگه‌رنه‌فه بو سهرهاتی و چیرۆک و
 چیمانۆکین ئەفسانه‌یی و فولکلوری ئەقین ژ زارده‌فی
 باب و باپیران بو مه‌ هاتیه‌ فه‌گوه‌استن. بێ گۆمان
 ئەدەبی‌زارۆکین مه‌ بێ که‌قناره‌ ب که‌قنایه‌تیا
 هه‌بوونا ملله‌تی کورد لسه‌ر ئەفی وه‌لاتی، دنایه‌را
 پشکین ئەدەبی‌زارۆکاندا چیرۆکی بره‌نگه‌کی
 سەرهلدا کو به‌یتیه‌ سالوخذان ب پشکا سه‌روه‌ر و ژ
 هه‌میان به‌ربلافتەر و ره‌واجتر دنایه‌ندا
 چیرۆکاناندا و هۆکاری ژ هه‌میان کاریگه‌رتەر لسه‌ر
 ده‌رونی‌زارۆکی، (حه‌ز و ئاره‌زو ژبو گوه‌داریکرنا
 چیرۆکی‌تشته‌کی زکماکی یه‌ ب ئەگه‌ری هه‌بوونا
 ره‌گه‌زین سه‌رنج راکێش و تاسه‌گه‌ر-مشوق- ئەوین
 کو ئاگه‌هدارییا زارۆکی بو لای خوه‌ رادکێشیت و
 به‌ره‌ف جیهانه‌کا جادوویی ده‌ت) (12). هه‌روه‌سا
 چیرۆکین ئەفسانه‌یی ژ د فولکلوری کوردی دا
 ره‌نگه‌فدایه‌ کو ب تایبه‌تی بو زارۆکین مه‌ ده‌اتنه
 گۆتن وه‌کی پیرا مرو‌ف خوه‌ر و فانفاتوک و کارک و
 رویی... هه‌روه‌سا ب سه‌ده‌ها به‌ره‌مه‌ین ئەدەبی
 بین دنای فولکلوری مه‌ بێ کوردی دا وه‌ک ده‌ست
 پێکی زارۆکان هه‌ژیکر و ته‌ماشه‌کر، کو ئەف چه‌نده
 بونه‌ بنه‌ما کو ئیکه‌م جار به‌ره‌م بو زارۆکان هاتنه
 نقیسن ده‌ستیپێکا وی دزقريت بو سالا (1682-
 1683) کو به‌ری پتر ژ سێ سه‌د سالا (ئه‌حه‌مه‌دی
 خانی) په‌رتوکا (نوبهارا بچوکان) ژبو زارۆکان نقیسی
 یه‌، هه‌روه‌کو ئەو بخوه‌ دبیریتا (ژبو خاترا چاقین
 زارۆکین کوردستانێ ئەف په‌رنوکه‌ من دانایه‌ نه‌ک
 ژبو زانا و ئەدیبان). ئەف په‌رتوکه‌ بشیوی هوزانکی
 بوو ژ به‌ر هندی‌زارۆکان هه‌ژیکر و خواند، و تیدا
 چه‌ندین بابته‌ هاتبونه‌ دیارکرن وه‌ک)
 راستگویی، په‌روه‌ده‌یی، فیرکرن هوزانی...
 (نوبهار) فه‌ره‌ه‌نگه‌کا زمانی یه‌ ب زمانی کوردی و
 عه‌ره‌بی، و کیشا عه‌رووزی بکارئینایه‌ و بشیوی هوزانا
 فیرکرنی هاتیه‌ فه‌هاندن ب مه‌به‌ستا فیرکرنی و
 رینمایی کرنا زارۆکان. (13) که‌واته‌ ئەدەبی‌زارۆکان
 دنای کوردان داب شعرا فیرکرنی ده‌ست پیکریه‌ .
 (و مه‌به‌ستا خانی ئەو بوو بچیکین کوردان فیربین د

په‌رتوکی‌زاروک و سنیلانقه‌ د په‌رتوکخانین
 گشتی و جه‌ین فروتنا په‌رتوکان .
 زارافی ئەدەبی‌زارۆکان زارافه‌کی نویه‌ پستی
 شه‌ری دووی بێ جیهانی بێ ده‌رکه‌تی ، داکو پتر
 به‌یتیه‌ به‌لافکر ل گه‌ل مافین زارۆکان د ویلايه‌تین
 یه‌کگرتوودا . ده‌می په‌یفا (ئەدەبی‌زارۆکان لئ
 زنده‌بوی هنده‌ک سیفه‌تین نوی لئ زنده‌بون بو
 نموونه‌ : چاقدیری ل زارۆکان و ژیی وان و
 سه‌رده‌ریکرن دگه‌ل هه‌ز و شیانی وان بین زمانی ،
 داکو د فی ئەدەبی‌دا خوشیا هه‌زی و هه‌ستی تیدا
 بینن . ئەدەبی‌زارۆکان ب تایبه‌ته‌ ب زارۆکان و د
 چه‌ند قوناغه‌کاندا لیدی ژیی زارۆکی ده‌رباز دبیت
 ژیی سێ سالیی ده‌ست پێ دکه‌ن هه‌تا ژیی هه‌شت
 سالیی ، و ژیی هه‌شت سالیی هه‌تا دووازه‌ سالیی ، و
 ژ دووازه‌ سالیی هه‌تا سازه‌ سالیی . و ئەف ئەدەبه
 ده‌یتیه‌ پیکه‌ینان ژ کارین ب ده‌فی ده‌یتیه‌ گوتن و
 نقیسی کو شیان هه‌نه‌ میشک و هه‌ستین زارۆکی ژ
 لای هه‌زیقه‌ به‌یز بیخیت : (هادی نعمان هیتی)
 ئەدەبی‌زارۆکان د په‌رتوکا خودا پیناسه‌ دکه‌ت
 دبیریت : (ئەدەبی‌زارۆکان ، فه‌لسه‌فه‌یه‌ ، هونه‌ره‌ ،
 زانستی ئامیره‌یه‌) . (10) دبیریت : ئەدەبی‌زارۆکان
 ئەو شیوه‌یین هونه‌رینه‌ بین کو هه‌ز و هه‌ستا
 دوروژینن هنده‌ک شیوان وه‌ردگريت وه‌ک :
 چیروک و شعر و شان و گوتار و ستران . ئەف
 چه‌نده‌ هه‌ر وه‌کی وی مانایی یه‌ ئەفا
 نقیسه‌ر(عبدالفتاح ابو المعال) د په‌رتوکا خودا
 (روشنبیریا زارۆکان) گروپی ئارمانجین ئەدەبی‌بین
 زارۆکان ، یا کو چاقدیری ل سیفه‌ت و پیتقین وان
 ئاستی تمام بوونا وان دکه‌ت ، یان کو رامانا وی یا
 گشتی ئەوه‌ هه‌ر تشته‌کی زاروک پیدی بیتی د
 زارۆکییا خودا ژ که‌ره‌ستی زمانی یان هه‌زو هه‌ستان
 بیت ، و ئەف ئەوه‌ یا عبدالفتاح ئەبو معالی
 دیارکری : به‌لی ئەدەبی‌زارۆکان به‌شه‌که‌ ژ ئەدەبی
 گشتی و وه‌کی هه‌ر ئەدەبه‌کی دی پیناسا خو یا هه‌ی،
 به‌لی بتی بێ گریدایه‌ ب ته‌خه‌کا جفاکیقه‌ ، ئەو
 ته‌خ زاروکن . (11)
 سەرهلدا نا ئەدەبی‌زارۆکان دنه‌دبیا تین کوردی
 دا:

ئه‌سته‌نبولی به‌لافکر ب نافی (ده‌لایا زاروکان) .
(18)

ل سالیڤ بیستا و دویقدا ب تاییه‌تی لسه‌رده‌می
فه‌مانره‌واییا شیخ مه‌حمودی ل ناوچا سالیمانی
ده‌رفه‌ت هاته‌ ریک‌خستن کو چه‌ندیڤ روژنامه‌ ده‌ریچن
هه‌ر زوی گرنگی ب په‌روه‌رده‌کرنا زاروکان لسه‌ر
به‌ریه‌ریڤ روژنامیڤ کوردی دکه‌قیته به‌رچاڤ د
(بانگی کوردستان) دال سالا (1929) بابه‌ته‌ک ل
ژیر نافی و نیشانیټ (تربییه‌ الاولاد) ژ لایټ (عه‌لی
که‌مال) فه‌ هاتییه‌ نقیسیڤ ، هه‌روه‌سا د (روژی
کوردستاندا) ل سالا (1923) بابه‌ته‌ک دی ژیر
نافی (تربییه‌ و تدریسی مندالان) ژ لایټ (م. قادری –
سعید زکی) فه‌ هاتییه‌ نقیسیڤ کو تیدا ره‌خنه‌ ل
شیوازی په‌روه‌رده‌کرنا زاروکی و فیڕکرنا وی ژ لایټ
مه‌فه‌ و به‌رامیهر شیوازی په‌روه‌رده‌کرنا لئاف
ملله‌تین پیشکه‌فتی کو نه‌و لسه‌ر شیوازی زانستی و
تازه‌ فی پروسیسی ئه‌نجام‌ده‌ن . سالا (1926)
نافی په‌رتوکیڤ ب زمانی کوردی هاتییه‌ چاپکرن ،
تومارکرینه‌ ویه‌ک ژوان په‌رتوکان نافی وی (دیاری
بو بچوکی کوردان) کو خودانی وی (فه‌همی به‌گ
زرکی) یه‌ . هه‌روه‌سا سالا 1927 (حسیڤ حوزنی
موکریانی) چیروکه‌ شعرا (بزنوکه‌ و مه‌روکه‌) ل
ره‌واندوژی و ل هه‌مان چاپخانه‌ به‌لافکر و ره‌نگه‌
ئه‌فه‌ دووهم چیروکا زاروکان بیت زمانی کوردی
هاتییه‌ به‌لافکرڤ . ل سالیڤ سیهاندا چه‌ند
بابه‌ته‌ک ژ لایټ چه‌ند نقیسه‌ران فه‌ وه‌ک
بزافه‌کا تازه‌ ل دورئه‌فی بابه‌تی هاتنه‌ به‌لافکرڤ
ئه‌فجا چ شیوه‌کی سه‌به‌خو یانژی د گوفارو
روژناماندا هاتنه‌ به‌لافکرڤ ، بو نمونه‌ گوفارا
(هه‌وار) (1932) یا خودانی وی (جه‌لادت
به‌درخان) خه‌مخوریه‌کا باش ل فی بیافی کریه‌ و
پشکداریه‌کا به‌رچاڤ دفی مه‌یدانی دا په‌یداگریه‌ ، د
هنده‌ک هژماریڤ (هه‌وار) دا ستوینه‌کا تاییه‌ت
هه‌بو ب نافی (ستوینا زاروکان) بو زاروکان
ته‌رخانکر بوو هوزان تیدا به‌لاڤ د کرن .
(21)

ئه‌فی فه‌ره‌ه‌نگی دا گه‌له‌ک ئاموژگاری بو
زاروکان نقیسیڤه‌ کو ب شیوی هوزانکی نقیسی بو
داکویا ئاسان بیت بو زاروکان (14) هه‌روه‌سا (مه‌لا
خدری روادی) سالا (1721-1781) په‌رتوکه‌کا
فیڕکرنا بو زاروکیڤ کورد دانایه‌ بنافی (روه‌ بزانی)
بزای هه‌ورامی و هه‌ولدایه‌ زاروکیڤ کوردا ب زمانی
کوردی فیڕی بیروباوه‌ریڤ (ئه‌سل و فروعی) ئانی
موسلمانه‌تی بکه‌ت . هه‌روه‌سا پشتی وی ل سالا
(1790) ی (شیخ ماروفی نوده‌یی) به‌ره‌مه‌ک دی
پیشکشی کوری خو (ئه‌حمه‌د) ی کر ژیر نافی
(ئه‌حمه‌دی) کو مه‌به‌ست ژی فیڕکرنا کوری وی بوو
بو زمانی عه‌ره‌بی و هنده‌ک پارچه‌ تیدا ب فارسی
ژی هاتییه‌ نقیسیڤ . (16)

پشتی په‌یدا بوونا چاپه‌مه‌نی و به‌لافبوونا
روژنامه‌ و گوفاران ئیدی نقیسه‌ریڤ کورد خو ل
زاروکی ژی کره‌ خودان و هه‌ول هاتنه‌ دان ب ریکا
نقیسیڤی خه‌لکی کورد و زاروکی هایداری گرنگی
به‌ره‌مه‌یڤ ئه‌ده‌بی بکه‌ت ، هه‌ر بو نمونه‌ د گوفارا
(روژی کورد - 1913) ل ئه‌سته‌نبولی ژمارا (1)
تشته‌ک بالکیش دکه‌قیته به‌رچاڤ ئه‌وژی گوتاره‌کا
(عبدالکریم سالیمانی) لئان نافی (مندال بوچی زوو
فیڕی خاندن نابی) هه‌ر د فی گوتاریدا و هه‌ر
دوو ژماریڤ (1,2) دا چیروکا (شه‌ویس) ژ نقیسیڤا
(فونادی ته‌مو) کو د بیته‌ ئیکه‌م چیروکا کوردی یا
به‌لافکری کو د که‌قیته به‌رچاڤ و شه‌ویس کو
که‌سه‌کی سه‌ره‌کی یی چیروکی یه‌ کو زاروک ده‌ه
سالی یه‌ ، ئانکو دشیڤ بیژین ئیکه‌م چیروکه‌ بو
زاروکی هاتییه‌ نقیسیڤ لدویف وی روژی ، رویدان ژی
گریدایی ژیان زاروکانه‌ . پاشی د گوفارا ژین دا
(1918-1919) یا ئه‌سته‌نبولی دوو هوزانیڤ
(عبدالره‌حیم ره‌حمی هه‌کاری) (1890-1958)
دکه‌قبه‌ به‌رچاڤ کو بو خارزایی خو (سه‌عدو) یی
زاروک نقیسی کو ژیر نافی (ژبو نه‌سلاتیټ و
مروفینی) ، ئه‌فه‌ژی ده‌ست پیکه‌که‌ کو شعرا زاروکان
به‌لافقیټ . ل سالا (1919) ئه‌مین عالی به‌درخان
هوزانه‌ک ب نافی (زه‌ینو) د گوفارا کوردستان دال

ئەنجامی دەرکەفتنا گوفارین تاییهت ب زاروکان ،
(27) کو بو جارا دووی ژ میژوویا چایه‌مه‌نیا کوردیدا .

(ئەستیره) دووهم گوفارا زاروکان بوو ب کوردی و
هه‌ولدا نه‌کا باش بو پیشقه‌برنا ئەده‌بی زاروکان کو
ل سالا (1972) ل سلیمانیی دەرکەفت و سەر
نقیسه‌ری وی (صالح یوسفی) بوو . کو د گوفارا
(روژی کوردستان) ئەوا ب هه‌ردوو زمانین (کوردی-
عه‌ره‌بی) د هاته‌ چاپکرن ژ لای کومه‌لا ره‌وشه‌نبیریا
کوردی ل باژیری سلیمانیی وه‌کو پاشکویه‌ک هاته
به‌لا فکرن. (28)

ل سالیی هه‌شتیانیاندا ژی بو زاروکان به‌ره‌م
هه‌بوون ژوانا :-

4- چيروکا (هه‌بو نه‌بو) ، عبدالرحمن نه‌قشبه‌ندی
(29) . (1980)

5- (په‌پوله)، (جزا علي امين) (1981) ، چيروک .

6- مندا ل و جيهانی وه‌رزش ، (روسته‌م باجه‌لان)
(1984-1985) ، شعر .

7- هه‌فال هه‌فاله‌شکی (سگهان عبدالحکيم) ،
(30) 1987 . شعر .

پشتی راپه‌رینا (1991) کورد بوو نه‌ خودانیی
به‌لا فکرنین خوه‌ هه‌ر وان روژاندا چه‌ندین شعر و
چيروک بو زاروکان هاتنه‌ نقیسین کو تیدا به‌حسی
روژین ره‌ش یین به‌ری راپه‌رینی ذکر ، ل (روژانما
کوردستانی نوئی) هه‌ر ژ دوو ژمارین ده‌ست ییکی یین
قی روژنامی خزمه‌تا هه‌می بوارا کر ، و د لاپه‌رین
ویدا گوشه‌کا تاییهت هه‌بوو ب نافی (گولزاری
مندا لان) کو پشتی قی هژماری بو لاپه‌ره‌کا سه‌ربه‌خو
و هه‌می چه‌فتیان دهرده‌کت و د هاته‌ به‌لا فکرن
بابه‌تین زانستی و شعر چيروک بخوفه‌ دگرتن ،
هه‌روه‌سا رادیو و کومه‌له‌کا ئیزگا وه‌کی نه‌ریته‌کی ل
ده‌ست ییکا به‌رنامه‌ین خو گوشه‌ک بو زاروکان
هه‌بوو و پشتی کوچکنا مه‌زنا راپه‌رینی به‌رنامه‌ک
بو زاروکان کو ژ ناماده‌کرنا (مه‌ولود ابراهیم حسن)
بوو د هاته‌ په‌خسکرن، پشتی هینگ ته‌له‌فزیون
ژی هاتن فه‌کرن و چه‌ند خۆله‌که‌ک ژ ته‌له‌فزیونا
(گه‌لی کوردستان) ، چه‌ندین گوفار ژی دهرکه‌تن ژ

(ساگر فتاح) ی ل سالا (1933) نامیلکا خانوی
تازه‌ ل سه‌رکبستی خو چاپکر و ژ کومه‌کا چيروکان
پیک ده‌ات . (22)

گه‌هسته‌ وی راده‌ی کو گوشه‌کا تاییهت بو
زاروکان به‌یته‌ ته‌رخانکرن ب نافی (به‌شی مندا لان)
کو تیدا (شعر و چيروک و په‌ند و ناموژگاری)
به‌لا فکرنه‌ ، (عه‌لانهدین سجادی) بزوری و ریژه‌کا
زور نقیسینه‌ ژوانا (گورگ و به‌رخه‌که) ، (بزن و
میمون) هتد) . (23)

ره‌وشه‌نبیر و نقیسه‌رین کورد هه‌می هه‌ول و بزاق
دکرن داکو زاروکی کورد بی به‌هر نه‌بیت ژ
به‌ره‌مه‌ین ئەده‌بی تاکول سالا (1946) ل سه‌رده‌می
کومارا مه‌باد گوفاره‌ک ب نافی (گروگالی
مندا لانی کورد) ب زمانی کوردی دهرنیخستن . ل
سالیی یینجیان د گه‌ل پیشقه‌چوئا بارئ
ره‌وشه‌نبیری به‌لا فکرن و خوینده‌واری د قی لایه‌نی
دا گه‌شه‌کر ، (روژانما ژین) لاپه‌ره‌ک بو به‌شی
زاروکان ته‌رخانکر ، ماموستا (نه‌جمه‌ددین
مه‌لا) گه‌له‌ک چيروکین باش به‌لا فکرنه‌ و
گه‌له‌ک به‌ره‌مه‌ین دی بو زاروکان هاتنه‌ به‌لا فکرن
هه‌روه‌سا د (ژینی نوئی) دا گه‌له‌ک چيروک ژ لایئ
(ساگر فتاح) (1953) هاتنه‌ به‌لا فکرن لئاقدا
چيروکا (به‌رخه‌که) بو زاروکان به‌لا فکرن و هه‌روه‌سا
(فری فری قه‌ل فری) (مه‌لا حه‌مدی جه‌لیزاده)
(1957) چيروکه‌ شعره‌ک لسه‌ر ئەزمانی
گیانه‌وه‌ران نقیسیه‌ . (25)

چه‌ندین به‌ره‌م لسا لئین شیستاندا هاتینه
به‌لا فکرن ژوانا :-

1- چيروکی (چرو) کاکه‌ی فه‌لاح 1966

2- چيروکی (گورنه‌ته‌له) ره‌مزی قه‌زازی 1967

3- چيروکی (مام ریوی) عمر علی امین 1967 . (26)

لسالیی چه‌فتیانیاندا پشتی (11 ناداری ئەده‌بی
زاروکان پیشقه‌چونه‌کا باش بخوفه‌ دیت به‌ره‌ف رییا
ئەده‌به‌کی هه‌فچه‌رخ و زانستی چوو کو بشیت د
ئاستی فه‌کولینا کوردیدا به‌یته‌ به‌حسکرن ئەفه‌ژی ژ

مه‌زنان، ژبه‌ر هندی هه‌ر کاره‌کی بو زاروکان بهیته نفیسین دکه‌فیه ژیر هنده‌ک مه‌رچ و پیقه‌ران:

1- (تیکستی نفیسی یی نیشاندای، دقیت لدویف ئاستی زاروکان بیت ژلای ته‌من و ژیر و ده‌رونی (34) فه).

2- زمانى بکارئینانى زمانه‌کی ساده و ساکاربیت و دویربیت ژ بکارئینانا په‌یف و ده‌سته‌واژه‌یین ب زه‌حه‌مت و ئالوز کو لدویف قوناغا ته‌مه‌نی ئه‌وان بیت و لایه‌نین زمانى زاروکی وه‌رار و زه‌نگین بکه‌ت. (35)

3- پیدفیه نفیسه‌ری زاروکان ل ده‌می نفیسینا هه‌ر ده‌قه‌کی نه‌ده‌بی لایه‌نی په‌روه‌رده‌یی و زانستی و ره‌وشه‌نبیری و ره‌وشتی... به‌رچا‌وه‌ر بگریت. (36)

4- دقیت هه‌ستین هه‌مه‌جو‌رین زاروکان ژ که‌یف و ترسی و نه‌خوشی بشیوه‌یه‌کی باش و سه‌ره‌نج راکیشانه ب ریکا هه‌فرکی و پرویدانان د ده‌قی نه‌ده‌بی داب نازرینت. (37)

5- دقیت ده‌ربرینی ژ هه‌لچون و هه‌فرکیین زاروکان بکه‌ت کو نه‌فه‌ چهنده‌ بیته‌ نه‌گه‌ر کو زاروک ژ شه‌رمینی و گو‌شه‌گیری رزگاربیت. (38)

6- زاروکی گری بده‌ت ب ئاف و هه‌وا و خاک و نشیتمان و وه‌لاتی و یقه‌ ب رسه‌نایه‌تیا تایه‌تا نه‌ته‌وه‌یی ئاشنا بکه‌ت، و بکه‌ته‌ شه‌یدایی زمانى وی یی شری و چاندنا که‌لتوری ملله‌تی وی ئانکو لایه‌نین نشتمان په‌روه‌ری و نه‌ته‌وه‌یی به‌رچا‌وه‌رگریت. (39)

7- دقیت نفیسه‌ری زاروکان خوه‌ دویر بیخیت ژ شیوازی رینماییکرن و ناموژگارییان ب شیوه‌کی راسته‌وخو و ب ریکا پیسه‌نگین باش وه‌کی کا چه‌وا زاروک هزرین قاره‌مانه‌کی وه‌رگریت بی دان و ستاندن.

8- دقیت هه‌مه‌ جو‌ری دبابه‌تاندا هه‌بیت نه‌وین بو زاروکان دنفیسین.

9- نابیت تیکست خنده‌فانی ژ جیهانی دویر بیخت،

وانا (په‌ره‌سیلکه) کو هه‌روه‌سا گوفارا (په‌ریستان) کو (هه‌لگورد عبدالوهاب) ده‌رئخت و ئیکه‌م ژماره‌ بابه‌تین (هونه‌ری ، میژوویی) بخوفه‌ گرتبوون .

هه‌روه‌سا گوفارا (په‌ریسان) کو پاشماوی (روژناما کوردستان) بوو ، ئیکه‌م گوفارا ره‌نگا و ره‌نگ بوو ل سالی‌ن ده‌ست پیکی یین راپه‌رینی که‌ته به‌رده‌ست . (31)

گه‌له‌ک گوفار هه‌تا نوکه‌ به‌رده‌وامی هه‌نه و نه‌فه‌ چهندين ساله‌ خزمه‌تا نه‌ده‌بی زاروکان دکه‌ن و مفایه‌کی مه‌زن گه‌هانديه زاروکان ژ وان گوفارا (سقوره ، زریموک ، په‌ره‌سیلکه ، په‌ریسان ، نه‌ستیره هتد) ل دهوک و هه‌ولیر و سایمانی و که‌رکوی ده‌ردکه‌فن . (32)

مه‌رجین نفیسینا چیروکیین په‌روه‌رده‌یی:

نه‌ده‌بی زاروکان نه‌ده‌به‌کی نازک و هه‌ستیاره و بو چینه‌کا دیار کری ده‌یته‌ نفیسین کو نه‌و ژى زاروکن کو دبنه‌ پاشه‌روژا گهل و ملله‌تان، له‌ورا پیدفیه‌ نه‌و که‌سی بو نه‌فی چینی دنفیسیت گه‌له‌ک ب ساره‌زایی و هونه‌رییانه و لسه‌ر خو بنفیسیت، چونکه‌ نه‌ده‌بی زاروکان ((خودیکه‌که‌ به‌رامبه‌ر زاروکان ده‌یته‌ دانان، و بریکا نه‌وی زاروک که‌تواری خوه‌ دبیت، زاروکان پالده‌ت کو هه‌ر ئیک ژ وان رولی خوه‌ ژبو گوه‌ورینا که‌تواری تیگه‌هیت هه‌روه‌سا زاروکی فی‌ر دکه‌ت هزر بکه‌ت و ریزگرتن و پیگیری کرن به‌ایین باش بکه‌ت، ژ تیگه‌هین خراب دویر بکه‌فیت، و گیانی خه‌باتا نشیتمان په‌روه‌ری وه‌رگریت، هه‌روه‌سا هسبار بکه‌تن، دلخوشی و جوانی دبیخه‌ته‌ دژيانا زاروکان دا، زاروکی به‌ره‌فه‌ دکه‌ت دا کو ببنه‌ هیزین باشین (چیکه‌ر)). (33)

هه‌روه‌سا تا کو نه‌ده‌بی زاروکان دکه‌هیته‌ نه‌فان ئارمانجان پیدفیه‌ لدویف هنده‌ک مه‌رچ و بنه‌مایان بیت، کو دگهل زاروکیینی و هزرکرن و قوناغین ته‌مه‌نی ئه‌وان به‌یته‌ نفیسین، چونکه‌ نفیسین بو زاروکان بزه‌حه‌مت تره‌ ژ نفیسین بو

چیرۆک ژ هونه رین ئه ده بینه کو مروقی ژ که قندا یا نیاسی. و مروقی سه ره تایی د جیهانه کی دا دژیا هه می مامک و له غز بوون و میسکی وی نه دسیا روویدانین سروستی وه کی چیا و ههوا و رۆژی و فولکانا شروقه بکه ت، ژ بهر هندی ما راوه ستیای و نه دویریا چ بکه ت و پستی هینگی گه هشته چاره یه کی و باوه ری پی ئینا و هزرکر بی گیان ژ ی ب گیان و وه کی وی دژین و ژ بهر قی چهندی چیقانوک چیهوون و چیقانوک ژ ی بخوه چیرۆکین ئه نندیشه بینه.⁽⁴¹⁾ و په یوه نندا زارۆکین کوردا ب چیرۆکی فه گه له کا که قنه، و که لتوری کوردی یی پره ژ چیرۆکان کو زور دباسبوون ژ بو فه گیرانی بو زارۆکان. کو پیره ژنا ده می سه رده ماندا هه ول ددان خوشیه کی بو زارۆکی په یدا بکه ت و چیرۆک بو دگۆتن چ ئه فه چیرۆکه د ئه نندیشه یی بن یان ژ ی دوایه بن، کو ئه فه پیره ژنه ژ ی د هاتنه نیاسین ب پیره ژنن چیرۆک بیژو. بریکا فان جورین چیرۆکان ئه م دشین باشی و چاکی و نموونین باند و رهوستین بهرز و پاک دمیسکی واندا بچین و چیرۆک نامرازه کی باشه ژبو پهروه رده کرنا زارۆکی و فه گیرانا چیرۆکان ژ ی بو زارۆکی دقیت چیرۆک فه گیر په نایی نه به ته چیرۆکین رۆژنآقایی وین دویر ژ که لتوری مه، به لکو چیرۆک فه گیر ئه وان چیرۆکان بو زارۆکی مه بیژیت یین گریدای واقعی مه بن و دگهل زارۆک و دورهیلی مه بگونجن، کو دیاسه رۆژی دا ئه وه هزر بکه ن ئه وه چیرۆکا بو هانیه گۆتن پهروه رده کا باش یا دانایه بهر وی و مفایی ژ ی دیتی، چونکی ئه وه چیرۆک دگهل واقعی وی دا دگونجیت. بو نمونه چیرۆکین بو بهینه گۆتن لدور چهوانیا پاراستنا ئه مانه تی و ههروه سا یین گریدای ب لیپورینی و پهروه رده کرنا زارۆکی کو چهز ژ کاری خوه بکه ت، و ههروه سا هزرکرنا وی بو زانین و زانستی و کارین ژیری، هه له به ت چیرۆک کارتیکر نه کا باش ل د ئافاکرنا که سایه تیا زارۆکی دا دکه ت، و چیرۆک دهینه هه ژمارتن لای مه زن یی په رتۆکین زارۆکان و دیارترین جوړین ئه ده بی زارۆکانه. کو نفیسه رین زارۆکان پشت به ستنی لسه ر دکه ن بو دیارکرنا هزرین خوه ژ بو گه هاندنا

به لکو دقیت بیکه گریدانه کی چیکه ت دنابقه را جیهانی و خه یالا زارۆکی.⁽⁴⁰⁾ ئه قین لسه ری مه ئامازه پیکری هنده ک ژ ئه وان مه رجان بوون ئه وین کو پیدقییه لبه رچا فه بهینه وه رگرتن لده می نفیسین بو زارۆکان دهینه کرن له ورا لدوماهیی فهره بیژین کو نه هه ر زارۆکه د ئه ده بی دگه هیت و نه هه ر ئه ده به ک دخزمه تا زارۆکان دایه و نه هه ر نفیسه ره ک دشین دجیهانا زارۆکان بگه هیت. چونکه نفیسه ر دقیت یی ئاگه هداربیت ده می وروژاندنا هه ستین زارۆکی چ هه ستی خوشی بیت یان یی نه خوشی بیت، چونکه بهز کارتیکرنی لسه ر زارۆکی دکه ت و کارقه دان لده فه زارۆکی په یدا بیت. ژ بهر کو جیهانا زارۆکی جیهانه کا تاییه ته و جوانه و خودان تاییه ته ندییه، له ورا دقیت هه رکه سه ک به ره فه قی جیهانی نه چیت هه تا ئه ونفیسه ری بشیت بو زارۆکان بنقیست پیدقییه ژخوه یی رازیبیت هه تا بشیت بشیوه کی نمونه بنقیست. هه رکه سه ک نه شیت بو زارۆکان بنقیست، چونکه نفیسه ری زارۆکان بهر په سیاره تیه کا مه زن یا لسه ر ملین وی.

کارتیکرنا چیرۆکی لسه ر پهروه رده کرنا زارۆکی:

چیرۆک نامرازه که بو پهروه رده کرن و ئافاکرنا نه وه یان، کو دهینه هژمارتن که قنترین ریک ب بۆرینا سه رده مین مروقیه تی، و بۆچونا پهروه رده ناس و زانایین دهروونی یا سه ربه خو بو کو شیوازی چیرۆکی باشتین ریکه کو مروقه دسیت بریکا وی ئه وه تشتی بقیت پیشکیس بکه ت بو زارۆکان چ رهوست و ئیتالین ئایینی بن یان یین رهوستی بن یان ژ ی رینمایین رهوستی یان جفاکی بن. و چیرۆک ب پلا ئیکی دهیت د ئه ده بی زارۆکاندا. و پتریا فه کولینان یا چه سپاندی کو چیرۆک گه له ک یا به ربه لاقه دناف زارۆکاندا و شیانی هه یین کو سه رنجا زارۆکان بو خوه بکیشیت. و ئه وه گه له ک دخوین و گوهداری دکه ن و دیچوونا رویدانین وی دکه ن و بخوشی و داکوکی و هه لچوون خوه دگهل قه هره مانین وی دگونجین و لاسایکرنا وان دکه ن. و ب دلینی و ب هه ست و سوژ دگهل وان و کارتیکرنا وان ددهروونی وان دا بو ماوه یه کی دریز دمینت.

ره‌فتارین ژ هه‌ژی وه‌کی راستگویی، باوه‌ری، هه‌فکاری، بکارئینانا په‌یقین سوپاسی و لیئورینی، زیره‌کی، لدوفاقی، گوهداریا دهیک و بابا، پاراستنا نقیژین خوه... و هه‌روه‌سا ب ده‌ستقه‌ئینان زاروکی ره‌وستی ژ هه‌ژی. نه‌و ژی ره‌وست و ره‌فتارین باشن نه‌وین هیشتا فیترنه‌بووی وه‌کی ریزگرنا ماف و تایه‌تمه‌ندیین خه‌لکی، پاقریا که‌سایه‌تی، ره‌وست و نه‌ده‌بیین خوارنی... و فیترکرنا ره‌وست به‌رزینی پشت به‌ستنی ب چیروکی دکه‌ت لسه‌ر شیانا چه‌خت و گرنگیا وی لده‌ف چاقدیرا زاروکی، چیدبیت خواندنا چیروکه‌کی ب مه‌ره‌ما چاره‌سه‌رکرنا ئاریشه‌کی بیت، نه‌گه‌ر زاروکی نه‌خوسی و نه‌هامه‌ت دگه‌ل ئاریشه‌کا وه‌کی دره‌وی هه‌بن، نقیره‌ چیدبیت دهیک گرنگی ب نه‌وان چیروکان بده‌ت نه‌وین گریدای سزادانا دره‌وی و فیانا خه‌لکی بو که‌سی راستگو، و زاروکی خوه دگه‌ل بگونجینت و گرنگی پی بده‌ت، دگه‌ل هندی هه‌ولا پشته‌فانیکرنا وی ب دیاریه‌کی بده‌ت نه‌گه‌ر زاروکی ره‌وست و ره‌فتارین خوه باش کرن پشتی گوهدانا چیروکی. (44)

نارمانج و بهایین په‌روه‌ده‌یی یین نه‌ده‌بی زاروکان-

بهایین په‌روه‌ده‌یی ژ بابه‌تین گرنگین زانستی ده‌رووناسیا په‌روه‌ده‌یی، ده‌رووناسیا چساک، چاره‌سه‌رییا ده‌روونی، رینماییکرن و ئاراسته‌کرنا زاروکانه. ژ به‌ر هندی گرنگیه‌کا به‌رچا ب قی بابه‌تی هاتییه دان ب ریکا فه‌کولین و کونفرانس و ته‌نانه‌ت هه‌تا فه‌لسه‌فه و رییازین جودا ژ بو دیارکرن و شروقه‌کرنا ره‌ه‌ندی قی بابه‌تی ژی هاتییه دانان. (خواندنا به‌هایین په‌روه‌ده‌یی دبیات دا خواندنه‌کا فه‌لسه‌فی یه، راستگویی وی بتایه‌ت لسه‌ر نه‌وان هه‌ول‌دانا نه‌وین ده‌ست نیشان کری نه، نارمانجین دروست یین به‌هایین په‌روه‌ده‌یی یان ژی راستی و دروستیا وی خویا دکه‌ت). (45) مرؤف ده‌می ژدایک دبیت یی فالایه ژ هه‌می به‌هایین ره‌وستی نه‌وین ئاراسته‌ دکه‌ت به‌رامبه‌ر که‌سین دی، پرکرنا خیزانی ب نه‌وان به‌ایان نه‌وین وه‌ردگرن و نه‌وین هاریکاریا وی

زانباریان بو زاروکان و چیروکی زاروکان گرنگیه‌کا مه‌زن یا هه‌ی ده‌پیداکرنا که‌سایه‌تیا ره‌خنه‌یی یا ئافاکه‌ر و سه‌ربه‌خوو بو زاروکی ژ به‌ر خوجه‌بوونا وی د راست و دروستی و جوانی و په‌روه‌ده‌یی و زمانی و ره‌وشه‌نیری و نه‌ف ره‌وست و تیتاله نارمانجا وان بیهنقه‌دان و په‌پیداکرنا خوشی و هه‌روه‌سا کار دکه‌ت لسه‌ر پیشکه‌فتنا ره‌وستین زاروکی و هه‌روه‌سا چاندنا ره‌وستین هونه‌ری یین باش د چارچوقی په‌روه‌ردا وژدانی دا و بریکا وروژاندنا زاروکی یین مادی و مه‌عنه‌وی. و نه‌ف نارمانجین په‌روه‌ده‌یی و فیترکاری فه‌گوه‌استه‌کا جوړی د ره‌وستی زاروکی دا رووی دده‌ت و دبیته نه‌گه‌ری ژدایک بوونا شیاین داهینانی د که‌سایه‌تییی دا و بو گرنگیا نه‌ده‌بی (شعر و په‌خشان) د ئافاکرنا زاروکی دا. (42)

نه‌ده‌بی زاروکان بشیوه‌یه‌کی گشتی چ یی خواندنی بیت یان یی گوهاییونی، نامرازه‌کی باشه بو گوهورین و رینماییکرنا گه‌له‌ک ئادگارین که‌سایه‌تی کو ببینه نامرازه‌کی کارا د ئافاکرنا چساک خوه ژ کارین گرنگین مه‌ دقیت ناماژی پی بده‌ین ژ بو دیارکرنا گرنگیا خواندنا چیروکی و رولی وی د دانان و پیک ئینانا که‌سایه‌تیا پاشه‌روژی بو زاروکی نه‌و ژی چیروک یا هاریکاره لسه‌ر به‌رفره‌هکرنا ئاسویان لده‌ف زاروکی و سه‌ربه‌خوییا بوچوونی و گه‌شه‌کرنا گیانی لیئورینی و ره‌وست به‌رزینی. و هه‌روه‌سا به‌شداریا چیروکی دفیترکرنا زمانی بشیوه‌یه‌کی باش یا دیاره و ئاسویین به‌رفره‌ه به‌رامبه‌ر زاروکی فه‌دبن ژ بو زانین و ئافراندنی. و هه‌روه‌سا هاریکاریا زاروکی دکه‌ت هه‌ست ب هندی بکه‌ت کو باوه‌ری بخوه هه‌بیت و شیان هه‌بن کو پشت به‌ستنی لسه‌ر خوه بکه‌ت و ئافراندنا ئاره‌زوین نه‌ده‌بی و ئاستی ژیری لده‌ف زاروکی ده‌ستیکی. (43)

په‌روه‌ده‌کرنا زاروکی بریکا چیروکی هنده‌ک وینه یین هه‌ین ژ بو رینماییکرنا په‌روه‌ده‌یی بو زاروکی ژ وان ژی راسته‌کرنا ره‌وست و ره‌فتارین نه‌و ژ هه‌ژی و ژنموونین وان ژی وه‌کی (دره‌و ، یاخیبون، دزی، شه‌رماتیا به‌یز. گر، نه‌زئه‌زاتی، شه‌ر، بی ریزی...)، و هه‌روه‌سا به‌یزکرنا ره‌وست و

ناراندنا نهرینی یا نه‌دهبی بریکا نأفاکرنا ههستی، یان ته‌واوکرنا هونه‌ری لده‌ف زاروکی، و کیشانا وی به‌ره‌ف داب و نهریت و ره‌وست وشیانین زمانی، و پاش دهرپرینا دروست ژ ماف و هزر و ههستی خوه بکه‌ت، و دقیت نه‌و هه‌می کار بهینه‌ کرن، کو نه‌ف چهنده یا بکیرهاتی بیت بو ناراسته‌کرنا نه‌فان نهرکان بو میتشکی زاروکی، داکو زاروکی دئه‌فی نقیسینی بگه‌هیت، و هه‌ست پی بکه‌ت، و چیژی ژی وهربگریت و پاشان لدویف دا دخه‌یلا خوه‌دا مهره‌ما خوه‌ نأسکرا بکه‌ت. (47)

نارمانج و بهایین په‌روه‌ده‌ی ژ خالین هه‌ره گرنه‌گه مرؤف زاروکی‌نیا خوه‌ فیر دبیت تاکو د ناینده‌ی دا مرؤفه‌کی چاک و خودان شیان و باوه‌ری نأفا بیت، بکورتی نه‌م دشین بها و نارمانجین نه‌ده‌بی زاروکان ژ بو‌چونین په‌روه‌ده‌ی د نه‌فان خالندا دیار که‌ین: (48)

1- نارمانجین ره‌وشه‌نبیری:

پیشکیش کرنا زانیاریین گشتی و راستیین جیاواز دهرباره‌ی خه‌لکی و ژیان و جفاکی دسروشتی زاروکی دا و دسروشتین دیر دا. و هه‌روه‌سا پیشکیش کرنا نأقه‌روکا زانستی و هزرین وهرگرتی ژ زانستین جیاواز یین کو زاروکان گری‌دده‌ت ب چهرخی نه‌فی سه‌رده‌می، و پیشکه‌فتنن زانستی یین نوی، ژ نه‌وان ژی، چیروکین زانستی و چیروکین پاشه‌روژی. و هه‌روه‌سا پیشکیش کرنا نأقه‌روکا فیرکرتی کو بابه‌تی خوه‌ یی زانستی ژ نه‌وان پروگرامین به‌ری نوکه هاتینه‌ خواندن، و ژ نه‌وان ژی شانویا پروگرامان و نه‌و ژی نیک ژ ریکین جوان بو پیشکیش کرنا بابه‌تی زانستینه‌ ب ریکا شانویا مرؤفی یان شانویا بیکان. بهایین زانینی: بقی چهندی هه‌ستکرنه‌ک لده‌ف زاروکی یا هه‌ی کو پیدفیه‌ بو زانینی، نه‌فه‌ ژی به‌شه‌که ژ بو دروستبونا نه‌وان، نانکو خودی و هه‌سا یین چیکرین کو پرسیارا زانین و زانستی بکه‌ن، نه‌فه‌ هه‌ستکرنه‌ دگه‌ل نه‌وان دروست دبیت. نه‌گه‌ر نه‌مونه‌کی ژ چیروکا (ته‌فنا ده‌ستکرد) وهرگرین دی بینن کو چیروکنقیس دان و ستاندنه‌کی دا دنأقه‌ه‌را هه‌فالی و جیهانی دا

دکه‌ت دژیانی دا و د هزرکرتی دا و نه‌و نه‌فان بهاییان بو نه‌وی شروقه‌دکه‌ت و ریکه‌کی بو‌وی د دانیت داکو لسه‌ر بچیت، و زاروکی نه‌فان بهاییان بریکا په‌روه‌ده‌کرتی ژ خیزانی وهردگریت. نه‌فه‌ بو‌وی چهندی دزقریت کو زاروکی ماوه‌کی دریزل مال دبورینیت ژ وی ماوه‌یی یی دگه‌ل هه‌فالا یان ژ ل قوتابخانی یان ژی بشیوه‌کی گشتی ژده‌رفه‌ی مال دبورینیت. (قوتابخانه‌ ژینگه‌هه‌کا پاک‌ره‌ کومه‌لگه‌ه‌ دبینیت و نارمانجا وی تاکین وی هه‌ول دده‌ن بهایین باش وهریگرن دمیانی ریازان دا، و ژ کارلیکرنا خوانده‌فانان دگه‌ل ماموستایان و ریه‌به‌ری قوتابخانی، نه‌فه‌ هه‌می هاریکارن کو خوانده‌فان به‌ره‌ف ریکین دیارکری بچن ب ریکا وهرگرتنا فان بهاییان و دبیت بها بنیات بیت بو تاکه‌که‌سی دپریاردان لسه‌ر جوانی، کرتی، باشی و خرابی.) (46)

بهایین په‌روه‌ده‌یی بی گومان د دیار و نأسکه‌رانه‌ بتنی نه‌گه‌ر هزر تیدا بهیته‌ کرن کو نه‌و گه‌هشتینه‌ نأستین باند و تیرکرتنا چه‌زین خوه‌ ژ هه‌می لایانقه‌ و بریکا خواندن و په‌روه‌دی جهی خوه‌ دنأف کومه‌لگه‌ه‌ و جفاکی خوه‌دا کریه‌ و پیشکه‌فتن ب ده‌ستخؤفه‌ ئینایه‌.

جفاکین پیشکه‌فتی نه‌و جفاکن نه‌وین زاروکان گه‌شه‌دکه‌ن هه‌روه‌سا نه‌وه‌یین ساخه‌م ژلایی دهروونیه‌ نأفا دکه‌ن کو ده‌می جفاک پیشکه‌فتی نه‌فه‌ جفاکه‌ زفرین بو زاروکان کو گرنگی ب جیهانا زاروکان دان کو نه‌فه‌ چهنده‌ بو نه‌گه‌ری هندی نه‌ده‌به‌ک بو زاروکان په‌یدابیت، له‌ورا دبیین کو چهن‌دین لایه‌نان وه‌کی دهروونناسان و په‌روه‌ده‌نناسان و فه‌کوله‌ر و نفیسه‌ر هه‌ولداینه‌ نه‌فی نه‌ده‌بی روون و نأسکرا بکه‌ن ژ چهن‌دین لایه‌نانقه‌. چیروکین زاروکان خوشیه‌کا مه‌زن یا تیدا بو زاروکی و ته‌واوکرنا زاروکانه‌ و نأفاکرنا که‌سایه‌تیا زاروکییه‌، و چیکرنا نه‌وانه‌ داکو ببه‌ شه‌نگستین بریه‌برنا ژیان، نه‌ده‌بی داهینانی یی ناراسته‌ بو زاروکی، سروشتی خوه‌ یی تابه‌ت یی هه‌ی کو یی جو‌دایه‌ ژ یی مه‌رزان، سروشتی نه‌فی ره‌نگی نه‌ده‌بی یی دیاره‌، ژلایی نهرکین په‌روه‌دا وژدانیه‌ و نهرکین ره‌وستیه‌، و گه‌شه‌بوونا زمانی یی ناراندی،

به رهه مین گریډای جیهانا زاروکان دا و چه زین زاروکی، دیاره زاروک زور چه ز ژ گیانه وه ران دکهن و بابه تین گریډای ب گیانه وه ران قیانه کا تابهت لدهف زاروکی یا هه ی، چونکی په یوه نډیا وژدانی یا زاروکا ب گیانه وه ران فه ب سانه ی تره لسهر تیگه هشتنا وان ژ په یوه نډیا وان ب مروقی فه، نه فه چنده ژبو هنډی دزقریت کو هنده ک گیانه وه ر که له خی وان ژ یی مروقی هه راش بچویکتره، یان هاتیه دیارکرن نیزیکیا گیانه وه را بو زاروکان دزقریته فه دیارکرن گیانه وه را دخه ونین وان و دیسان ترسیانا وان، هه ر وه کی دهیته دیارکرن کو گیانه وه ر لسهر ناستی هه ستداری هه قالن بو زاروکی.

ژ هه ژی گوټنی یه کو چیقانوکه ک یا دناف ملله تی کورد دا هه ی کو باس ل وی چه نډی دهیته کرن کو نه گه ر چه فت رهنگ په یدا بوون و مروقه خوه سه ردا ب هاقیریت دی ره گه زی وی هیته گوه ورین، نه قجا چیروکا (کیله ستوین) دا ماموستای زیره ک ب بورهان و تاقیکرن فوتابیین خوه ژ نه وان چیقانوکان دوور نیخیت، بقی رهنگی لخواړی ددهته دیارکرن

کیله ستوین رهنگین خو ل هنداقی چیا ی قه ددان...

نازادی گوټه ماموستای: ماموستا.. هه که نه ز بچم خو د سه ر را بهاقیرم، نه ز دی بمه کچک؟
ئاوازی ژی گوټه ماموستای: ماموستا.. هه که نه ز ژی خو د سه ر را بهاقیرم، نه ز دی بمه کورک؟
ماموستای گوټ: کورک خو د سه ر را بهاقیرن نابنه کچک و کچک ژی خو د سه ر را بهاقیرن نابنه کورک.. وهرن دا بچینه ژ دهرفه که سکوسورا دروست کهین.

ماموستا خویندکار ژ پوټی دهرکه تن.. ماموستای گوټ: نازاد، هه ره ئامانه کی تری ئاف بکه و بینه. ئاواز تو ژی هه ره قوډیکه کا روټاهیی بینه.
نازادی ئامانه کی تری ئاف ئینا و ئاوازی ژی قوډیکه کا روټاهیی ئینا.

ماموستای ژی وهرگرتن و ئامان دانا بهر تاقی و قوډیکا روټاهیی کره دناف ئافی دا.. چاقی روژی خو ل قوډیکی دا و روټاهیا وی ه دیواری که ت..

بقی رهنگی به حسی چه وانیا کارین رهوشه نبیری دکهن:

((هه قالی و جیهانی ته قنا ده ستکرد کرین.. گوټه ئیک: دا په یکه را پی دروست کهین:

جیهانی گوټ: نه ز دی گوټه کا رهنگین دروست کهم، نه ز چه ز ژ گولا دکهم.

هه قالی گوټ: نه ز دی گورکه کی دروست کهم، نه ز چه ز ژ گورکا دکهم.

جیهانی گوټ: گورک دوژمنه.

هه قالی گوټ: دی هه ر دروست کهم.

جیهانی گوټه کا رهنگین درست کر.

دهمی نقستین، هه ر ئیکی په یکه ری خو دانا نک سه ری خو و نقستن...

جیهانی دخه ونی دا دیت: یا دناف باغچه کی ب دار و بار و جوان، هه می گول و کولیک ب خه مل و رهوشن.. بیهنا بهاری، ئاف و سیپه لین زه لالن..

خو د هیزکی دا دادا و دهنگی بلبلا باند دها ت.

وی دهنگی نه و هشیار کر.. دلی وی گه له کی

خوش و قه بیه، چاقی وی ف گولا وی رهنگین که ت و گرنزی.

هه قالی دخه وا خو دا دیت: یی ل ناف دارستانه کا

مه زن، یا پری گیاندارین درنده، ترس که ته د دلی دا، هه چی لایی د چیتی گیاندارین درنده نه، ژ بهر

گورگی رهقی و کره غار. رهقی.. رهقی... نیزیک

بوو دا گریت، به لی رهقی چوو سه ر داره کی و ژی

رزگار بو. وی دهمی پلنگه ک هات، چاقی وی قی

که ت، دیسا گه له ک ترسیا و نزانای دی کیقه

ره قیت، به لی په رب هه قالی قه هاتن و فری و فری..

بلند بوو، لی ل بلنده ی فرنده کی گوشتخور هاتی،

و هیرش بری دا بخوت، دهمی نیزیک بووی، ژ خه و

هشیار بوو،

دلی وی هیشتا خو دقوتا و بیهنا وی فره بوو. د

وی دهمی دا چاقی وی ف گورگی وی که ت، ده ست

دایی و ته قنا خو په رچقاند و گوټ: نه ز دی بلبله کی

دروست کهم ((⁽⁵⁰⁾

قیان و سه ره ده ری دگه ل گیانه واران ئیکه ژ

بابه تین نقیسه ران گرنگی پیدای، نه فه ژی

دزقریته فه بو شاره زاییا نقیسه ری دبیاقی نقیسینا

چاقئ خویندکارا قئ که تن:

نازاد: کیله ستوینه!

ئاواز: کیله ستوینه!

هه می خویندکارا: کیله ستوینه!

مامؤستای کاغزا سپی دانا بهر وان رهنگا و نهو رهنگین جوان که تنه سهر کاغزه ئی.

مامؤستای گۆت: وهرن خۆد سهر را بهافیتن.

نازادی، ئاوازی و هه می خویندکارا خۆد سهر را هافیتن.

کچا گۆتن: ئەم ههر کچکین.

کورکا گۆتن: ئەم ههر کورکین.

مامؤستای گۆت: دا بچین وانا خۆ تمام بکهین⁽⁵¹⁾.

لقیرئ بو مه خویادبیت کو فیترکنا زارۆکی بو زانینی و داخوازکنا زانست و زانیاری ئیک ژ ئهوان بابه تانه کو چیرۆکنفیس مه به ست پی هه می د نفیسینا چیرۆکی دا پهیره و بکهت تا کو زارۆکی کورد ههردهم بهره فپیشه بچیت و هه ری بهردهوام بیت بو داخوازکنا زانستی و مه به ستا چیرۆکنفیس ئهوه کو زارۆکی کورد هه ژ زانستی بکهت دا کو ببیته که سه کی رهوشه نبیر و جفاکی کوردی ببیته جفاکه کی رهوشه نبیر و پیشکهفتی و پری زانست و زانیاری، چونکی چیرۆکنفیس گرنگی دایه زارۆکی و نهو دزانیته کو پیشکهفتنا وه لاتان لسه ر ملین زارۆکین رهوشه نبیر ئافادبیت.

2- نارمانچین رهوشتی:

بیگومان نیرین و دیتنا زارۆکان بهرامبه ر جیهانی دهینه ئافاکرن، داب و نه ریتان کارتیکر نه کا ئه کتیف لسه ر دیتین وان هه نه، بو نمونه بهایین هه ژیکرن و ریزگرتنا هه فلووو، کو نه ف جهنده د ئه ده بی دا بشیوه کی نه راسته وخۆ رهنگه هدهت، وه ک بهر زرخاندنا سالۆخه تین هنده ک قه هره مانان، نه گهر ئەم ته ماشه کهینه چیرۆکا(رۆژ) بو مه دیار دبیت کو نه ریتین ئاخفتن و رهفتارکرن و بریفه چوونی گه له ک بین هاتینه باس کرن و بکارئینان.

((چاقئ رۆژی ده رکهت، تیناتییا خۆ دا نه ردی و تیرۆزکین وی ل هه می کون و قولاچکا به لاف بۆن...))

چاقئ وی ب سهرئ گیایه کی کهت، یا ژ بن که فره کی ده رکه تی، نه وی ریت ب تمامه تی ده رکه فیت، رۆژی گۆتی: گیاوؤ... تو بۆچی چوو به بن که فری شین بووی و سهرئ خۆ ناده ریخی؟ وه ره ده رکه فه.. وه ره نا ف بهاری و کویلیکین جوان بده و دا پیکه یارییا بکهین.

گیای گۆت: ئەز نه ویرم.

رۆژی گۆتی تو بۆچی نه ویری؟

گیای گۆتی: په ز دی من خۆت.

رۆژی په ز دیتا، گۆتی: په زؤ... په زؤ... تو بۆچی ژ گیای فه نابی؟

په زی گۆت: یا بۆچی گورگ ژ من فه نابیت؟

رۆژی گورگ دیتا، گۆتی: گورگؤ... تو بۆچی ژ په زی فه نابی؟

گورگی گۆت: یا بۆچی سه ژ من فه نابیت؟

رۆژی سه دیتا، گۆتی: سه ووؤ... تو بۆچی ژ گورگی فه نابی؟

سه ی گۆت: ئەز ژیفه نابم و ژیفه نابم، گورگ دوژمنه، گیان خۆره، تا ده ست ژ کارین خۆ به رنه دهت، ئەز ژیفه نابم، ئەم نا هیلین خویندخۆر دناف مه دابن⁽⁵²⁾.

چیرۆکنفیس هه ولدا یه کو زارۆکی کورد فی ربیت توند و تیژی و ره قی بی بکار نه ئینت و فی ری رهوشته کی نه رم و جوان و باش ببیتو بکار ببیت، ئانکو چیرۆک چاقین زارۆکین کوردا ژ توندو تیژی وه ربگیریت و به ری وان بده نه گیانی لیبورینی و دل نازکیی دگه ل نهوین به رامبه ری خوه، چونکی زارۆک که سایه تیه کا نه رم و نازایه دقیت نه ف که سایه تیه ژ توندو تیژی و رهفتارین خراب و توند بهینه دویرئخستن.

((میری گۆته وان: دی دگه ل ئیک ئاشت بن.

ههردوو پیک هاتن و پیک خۆش بوون.

میری وان گۆتی: هوین نه شین وان دندکین گه نمی بینن، به لی هه رنه وی ری، نه ردی بکۆلن و وان دندا کا بچینن.

مه ندؤ و میرو هاتنه بهر ده ری کونی دا بچن گه نمی خۆ بچینن، چاقین وان ب خودانین ده ستا

چیرۆکنقیسی هه‌ولدايه که‌یف خوشیا خه‌لکی ب سه‌رکه‌فتن و ئازادبوونا وان ژ بن زولمی و سته‌می هه‌سته‌ی خوشیی لده‌ف وان په‌یدا‌کرو ئه‌و سه‌رکه‌فتن و هه‌سته‌کرنا ب خوشیی و ئارامیی بو ئه‌گه‌ری پتر ئیک‌گرتن و هاریکاری دناقه‌هرا خه‌لکی دا په‌یدا‌بیت و پتر موکوم بوونا په‌یوه‌ندیین وان و ئه‌نجام‌دانا ئه‌ه‌نگ و سه‌یرانا به‌ایی هه‌ستی و گیانی بۆ مه‌ دیارد‌ک‌ه‌ت.

4- ئارمانجین جفاکی:

نیاسینا زارۆکی بۆ جفاکی وی و هه‌روه‌سا بۆ بنیاتی وی و ئارمانجین جفاکی وی، و کا ئه‌وی دقیت چ لده‌ف وی په‌یدا‌بیت ژ داب و نه‌ریت و سائۆخه‌تین جفاکی وی، ئه‌ف چه‌نده بۆ زارۆکی چارچۆفی ژيانا جفاکی ئاشکرا د‌ک‌ه‌ت، و دبیته هاریکار دا کو په‌یوه‌ندیی ب جفاکی خوه بک‌ه‌ت، و دان وستاندنی د‌گ‌ه‌ل که‌سین ئه‌فی جفاکی بک‌ه‌ت. هه‌می بیقه‌را بخوه‌فه د‌گ‌ریت و ئه‌وه په‌یوه‌ندیا تاکه‌که‌سی ب ئیک و دوو‌فه گ‌رید‌ده‌ت د چارچۆفی که‌تواری دا ئسه‌ر بنیاتی ریز‌گ‌رتنا دوولایه‌ن و بلند‌کرنا باشیی بۆ هه‌میا و کاری پیکه‌ه و دروست‌کرنا فیانی د‌گ‌ه‌ل مال و ده‌ور و به‌ر وه‌کی (هاریکاری دناقه‌هرا که‌سان دا، ئاسان‌کرنا کارین خه‌لکی لدویف شیانین خوه...)

د ئه‌فان چیرۆکان دا گه‌له‌ک دووباره‌ک‌رن دبه‌اییین جفاکی دا دیار دبیت کو پیک ده‌یت ژ چه‌ز و فیانا خه‌لکی و ریز‌گ‌رتنا وان. ئه‌گه‌ر ئه‌م چیرۆکا (ده‌ستین ره‌ش) وه‌ر‌گ‌رین زور ب روونی ئه‌ف چه‌نده بۆ مه‌ دیارد‌بیت. ((مه‌ندۆ و میروۆ دو میری بوون. هه‌قال بوون و گه‌له‌ک چه‌ز ژ ئیک د‌ک‌رن، دونیا سه‌ری پاییزی بوو، ده‌رکه‌تن دا هنده‌ک خواری بینن، ب رینه‌ د‌چوون.. ل خواری د‌گه‌ریان.. دناخفتن.. یاری د‌ک‌رن و د‌که‌نین.. تا ل سه‌ر هنده‌ک دنداکین گه‌نمی هلبوون، هه‌ر ئیکی دندکه‌ک کره دده‌فی خودا و گۆتن: دا بچینه مالا خۆ. زه‌رینه‌فه.. چه‌نده‌کی ب پئی هاتن.. واستیان، گۆتن: دا بیه‌نا خۆ فه‌ده‌ین. دنداکین گه‌نمی ژ ده‌فی خۆ ئینانه ده‌ر و دانانه ئه‌ردی.))

(56)

که‌تن، ل هنداه‌ی کونی دراوستیاینه، کرنه هه‌وار: وه‌رن.. وه‌رن.. ئه‌فه‌نه خودانین ده‌ستین ره‌ش.))

هه‌ردیسا لقیری چیرۆکنقیسی دایه خویاکرن کو پیکه‌ه ژیان و برایه‌تی و گیانی لیبورینی ره‌وشته‌کی باش و جوانه و دقیت زارۆکین مه‌ ئه‌فی ره‌وستی لده‌ف خوه په‌یدا بک‌ه‌ن و هه‌رده‌می هه‌ف‌گ‌رتن و ئیک‌گرتن دناف مه‌دا په‌یدا‌بوو چ جارا دوژمن نه‌شیته‌مه و سه‌رکه‌فتن هه‌ر بو مه‌یه له‌ورا بانگی زارۆکی د‌ک‌ه‌تن بریکا فی په‌ره‌گرافی چیرۆکی کو چ جارا گوھی خوه نه‌ده‌نه ئاخفتین مروقین خراب، چونکی ئه‌و ئاخفتنه دینه ئه‌گه‌ری په‌یدا‌بوونا دووبه‌ره‌کیی و شه‌ر و نه‌خوسی ژ په‌یدا‌د‌بن.

3- ئارمانجین گیانی:

بۆ بده‌سته‌ته‌ئینانا یه‌کسانییه‌کی دناقه‌هرا ئاراسته‌یین ماددی دا دئه‌فی چه‌رخێ نوی دا، و دناقه‌هرا داب و نه‌ریتین ئایینی و گیانی دا یین کو مروق نه‌شیت بگه‌هیته دلخوشیا ته‌واو بیی ئه‌وان، د‌گ‌ه‌ل روئکرنه‌کا باش بۆ دیتنی، کو دوپات د‌ک‌ه‌ت کو چ ریز‌گ‌ری نین دناقه‌هرا ئایین و زانستی دا، یان دناقه‌هرا هه‌را زانستی و پروگرامی روچی دا. لقیره چیرۆکنقیسی د‌چیرۆکا (روژ) دا بشیوه‌کی جوان ئه‌فی فه‌ره‌نگا پیکه‌ه‌ژیان د پاریزت و بقی ره‌نگی د ده‌ته دیارک‌رن:

((روژی گوت: وه‌رن دا ئه‌م هه‌می پیکه‌ه و ب خوشی بژین: گیای... په‌زی... گورگی... سه‌ی ب هه‌فرا گۆتن بلا.

گیای سه‌ری خۆ ژ بن که‌ف‌ری ده‌ریخست و بلند بوو. په‌زی پيش و کا جه‌ه خوارین و خۆ نیزیکی گیای نه‌ک‌ر... سه‌ی خۆ فییری خوارینان و و ماستی کر.. به‌لی گورگ ل تیشکین ئه‌جنا گه‌ریا و گه‌ریا، چ نیچیر نه‌دیتن کو ب‌گ‌ریت و بخۆت. جاره‌کا دی هات خۆ ل به‌ر په‌زی فه‌نیساند، دا ب‌گ‌ریت و بخۆت، به‌لی چافی روژی فی که‌ت و گۆت: هشیار بن... گورگ دی په‌زی خۆت. سه‌ ل ده‌نگی روژی هات، چافی وی زی ف گورگی که‌ت، راهیلابی و گورگ برسی ف چۆلا که‌ته‌فه.))

(54)

بارودوخان بکار دئینیت. هەمی وان تشتا ئەوین گەشەیا باوەریا زانیی بخووقە دگریت، و دکەتە ریک بۆ خو، بۆ پیشقەبرنا مروفاپەتی دەمی بواران دا، ژینگەها زارۆکی ژ ئەنجامی دەرکەفتن ژ مال بەرفرەه دبیت، چونکی ئەق قوناغە دەپتە ئافاکرن ب قوناغا پرسپارکرنی، زارۆک گەلەگ پرسپاران دکەت (کەنگی. کیفە، چەوا، بۆجی...) دقیت بەرسف لسهر پرسپارین وی بهیتە دان، بقی ریکی دی ژیریا وی زیندەبیت و زانینا تشتا لدهق وی دروست دبیت و دی گرنگی و بهایی

پەرودەیی لدهق پەیدا بیت. (58) ریکین هزرکرنی دناق بەایی پەرودەیی دا دەپتە هژمارتن کارەک ژ کارین کومەلگەهین مروفاپەتی و نایدولوزیین (59) جودا جودا یین هزری. چیرۆکنقیسی د چیرۆکا (باران) دا ئەق چەندە بۆ مە دا یە دیارکرن کو هەر کارەکی مروفا بکەت پیدقیه پیش وخت هزرەکی تیدا بکەت بەری بکەقیتە د چەوتیهکی دا، چونکە راستکرنا چەوتی و خەلەتیان پیدقی ب قەرەبوکرنی یە. هەرۆکی بقی رەنگی لخواری دیار ((هەواری گۆتی: گەنمۆ... تە چیه توهۆ یی پۆسیدە؟

گەنمی گۆتی: ئەز یی تپهینیمە.
هەواری گۆتی: نھۆ دی چم ئاقی بۆ تە ئینم.
چوو سەر کانیک، ئاقا وی یا کیم بووی، گۆتی: کانیک، بۆجی ئاقا تە یا کیمە؟
گۆتی: باران نینن.

هەواری گۆتی: بۆ من ھندەک ئاقی.
کانی یی گۆتی: تو ئاقی نابە، تە ئەم ھیلاینە بی ئاق.

هەواری گۆت: ئەز دی چمە سەر رووبارەکی بۆ خو ئاقی.

چوو سەر رووبارەکی، ئاقا وی زی یا کیم بوو، ماسیپەکا گێژ تیدا بوو.

چاقی هەواری فی کەت و گۆتی: ماسیپ... تە خیرە تو هۆ یا گێژ؟

ماسیپ گۆتی: تو دزانی

هەوار دا ھندەک ئاقی ب ئامانەکی بەت،

رووباری گۆتی: نەبە، ئەم هەمی ژ تە دسلین

د ئەفی بابەتی دا ئەق بەھایە و گرنگی وی بۆ مە دیاردبیت کو هاتیپە باس کرن، کو لدهمی هاریکاری ژ کەسەکی بۆ کەسەکی دی دەپتە کرن و ریز ل ئیک و دوو دگرن، ئەقجا بۆ مە ئەق بەھایە دیاردبیت کو د ئەفی بابەتی دا هاتیپە بکارئینان هەرۆسا گرنگیبا خو هەپە و ئەقە ژ بەھایی جقاک یە و رەفتارا باش یا کەسان ل گەل هەقدوو دیاردبیت ئەقە ژ بنیاتی ئافاکرنا جقاکەکی ساخلام و پیشکەفتیپە،
((میریا ژ هەمی لایا هیرش برنی و دانە بەر لەقا و رەشین.

ل بەھاری چوونە بەر وی کەقری سەیرانی. دیتن ئەو جھێ شەر لی کری، رینەکی گەنمی یی شین بووی و یی پڕ بوو ژ گولیین جوان و ب خەمل.)) (57)

ژ ئەنجامی کووم بوون و ئیکگرتنا جقاک، خەلکی شیان دەستین رەشین دوژمنی بپرن و سەرکەفتنی تۆمار بکەن پستی کو هەمی میریا گوهداریا میری میریا کری و کو دقیت بزانی ب ئیکگرتن و ئیک ریزیی دی سەرکەفتن یا مسۆگەر بیت و پاشەرۆژ دی یا گەش و ئارام بیت و لەورا لدهمی میریا بریار دای کو ل بەھاری بچنە سەیرانی دیتن کو ئەو جھێ شەر و ناکوکی دناقبەرا واندا پەیدا بووی، یی بوویە جھەکی خوش و بەھارەکا جوان و ب خەمل.

5- ئارمانچین میشکی:

داکو دەرەفەت قەبیت بۆ زارۆکی بریکا ئەدەبەکی باش دگەل هزرا وی و رەفتارین وی بگونجیت و ئەق چەندە دبیتە ئەگەرەکی باش بۆ پەیدا بوونا هزری و کارئینانا میشکی وی، و هشیار بوون لدهق زیندە دبیت بەرامبەر رویدانان، و تیگەهشتنا هزرا، و حوکمی لسهر هەر تشتەکی بکەت، و هەرۆسا دسیت دەربرینی بکەت و هزر بکەت، و هەر تشتەکی هەبیت دبیتە پالەدر بۆ گەشەبوونا میشکی ئەفی زارۆکی، و دقیت ئەق ئەدەبە تشتەکی باش پیشکیشی ئەفی زارۆکی بکەت دا ببیتە ھاندەرەک بۆ هزری لدهق زارۆکی، کو بشیوہکی جوان میشکی خو هزری پی بکەت بشیوہکی ریکخستی، چونکە هزر چالاکبەکا میشکی یە مروفا بەرامبەر ھندەک رویدان و

زانی کو نهو لافا وی لدهستییکی کری کارهکی خراب بوو و دقیبا نهوی باش هرین خوه کران دا نهقه ل گهل خیزان و دوست و ههفالین وی پهیدا نهبا، لهورا جیروکنقیس نهقی بابهتی زورب هشیاری و ب تیر و تهسهل ددهنه خویا کرن ژ بو مفا وهرگرتن ژ نهوان خهلهتیا ن نهوین مروفا بیی هرزکرن دکهفته تیدا.

6- نافاهیی که سایهتیا زاروکان:

کومهکا سالوخهتین جفاکینه یین پر رهوست و میسکینه، کو خودان پی دهیته پیس چاف، کو دینهکی بهرچاف دا دیار دبیت دگهل خهکی، لدویف پرانیا نهقان سالوخهتان و پهیوهندی و نیکهل بوونا نهوان و شیاین نهوان دگهل سهربور و رویدانین جفاکی. کارتیکرن لسهر که سایهتی دهیته کرن و تهواو دبیت یا دیاره گوتار و شیرهتین باش دهمی کارتیکرنی ل ناخی زاروکی دکهن دمینه دناف هزر و میسکی زاروکی دا، و یا باستر نهوه کو نهوان نارمانجین باش و چاک پی بکن، و ژلایی رهوستی و جفاکی قه و نهقه چهنده بریکهکا نهیا راستهوخو بریکا خودان که سایهتیهکا باش دهیته کرن، نموونی چاک، و شیوی ساخلم، و لقیره کاری نهدهبی زاروکان دیاردبیت ژلایی جیروک و سانو و سترانا و هر تشتهکی دبتر هه بیت لقیری جیروکنقیسی قیایه نافا کرنا که سایهتیا زاروکی د جیروکا (دهستین رهش) دا بدهته دیارکرن بقی رنگی:

((دهنگهک ل نک که قری هاته گوین وان: مهندو شیرئ منه، میرو رویقی تهیه، شیرئ من دشیته رویقی ته.. میرو پلنگئ منه، مهندو رویقی تهیه، پلنگئ من دشیته رویقی ته.

مهندوی گوت: نهز شیرم!

میروی گوت: نهز پلنگم!

هر دهستهکی میریهک راکرن، سینگی وان پیکهنا، تا نیک گرتین و دانانه نهردی و گوتن: کا کی دی شته کی؟ کی ب هیتره؟

میری ب شهر چوون و لیک کهتن... مهندو و میرو گهلهگ نیک و دو نیشاندن و نیک و دو بریندارکرن، پیکه وهستیان و نیدی نهشیان چ شهر بکن و کهس نهشیا کهسی. وان مروفا ن

ههواری گوت: بلا... دی چمه جههکی دی نافی. ههوار چوو... ههر چوو... هندهک جوتیار دیتن یی بیرهکی دکولن، گوتی: کا بیچهکا نافی.

جوتیاران گوتی: ما تو نابینی نهه یی بیرهکی دکولن دا نافی ده رکه فیت؟ زه هیین مه دی هسک بن، مه نافی نینه. ...

ههواری گوته دهیکا خو: دا.. نهزی برسی مه. دهیکا وی گوتی: مه نان نینه.

ههواری گوتی: کا پارا بدهف من، دی چمه نک نانپیزی نانی نینم.

دهیکا وی پارا دانه فی، چوو نک نانپیزی گوتی: بو من نانی.

نانپیزی گوتی: نان نینه، چونکی مه نار نینه. چوو نک نار فروشی، گوتی: ناری.

نار فروشی گوتی: نار نینه، چونکی مه گهنم نینه. چوو نافی زه قیا گهنمی. گهنمی چرمسی بوو، گوتی: گهنمو... نهزی برسی مه، دی مرم ژ برسا.

گهنمی گوتی: ههوار نهز تیهنی مه نهز دی مرم ژ تیهنا.

ههواری هرین خو کرن، پاش کره ههوار: باوو.. ل من نهگره، ههرن بیژنه نهوران بلا بهین.

بهری نهوران کهته واری وان و کهیفا گهنمی و کانی یی و ماسیین و جوتیاران و ههواری هات و باران باری و ههواری گوته ههفالان: وهرن... دا بچین وانین خو بخوینن، پاش دی یارییا ژی کهین... (60)

د نهقی بابهتی دا باس ل ههواری و گهنمی دهیته کرن لدهمی ههوار میسکی خوه ب دروستی نه نیخهتیه کاری و ژ بو خاترا کهیفا خوه و ههفالین خوه لافا دکهن کو عهور و باران و با ژ دهوروبه رین وی بار کهن، لی پشتی ههواری چه ندین ههول داین کو پیوستیا وی ب نان و نافی پهیدا بکنن و نهشیای، چوو به دهف جوتیاری و نافی زه قیا گهنمی و لسهر رو بیاری و چ جه نه هیلایین و ههر نهشییا نهوا پیدفی بو وی و خیزانا وی و ههفالین وی پهیدا بکنن، ژ نوی هزر و میسکی وی کهفته کاری و وی

شیت ببیته خودان که سایه‌تیه‌کا ئا‌فا و دی بیه به‌ری
بنیاتی ژبو جفاکه‌کی ساخه‌م و بیسکه‌فتی و ئارام.

ئه‌نجام

1- ئه‌فان چیرۆکان گرنگی ب وی چه‌ندی دایه‌ کو
زارۆکی فی‌ری هاریکاری بکه‌ین هه‌ر ژ ده‌ستیکی
دگه‌ل که‌س و کار و هه‌فال و جفاکی خوه‌ یی هاریکار
و پاکزیت و خوه‌ ژ چه‌وتییان لاده‌ت و بقی ره‌نگی
نه‌وه‌یه‌کی ساخه‌م و سه‌رکه‌فتی به‌ره‌م ئین.

2- ئه‌فان چیرۆکان گرنگیه‌کا باش ب لایه‌نی
زانستی دایه‌ و قیایه‌ زارۆکی کورد دویری چیقانو‌کا
بیت و که‌سه‌کی واقعی وزانستی بیت .

3- دشرۆفه‌کرنا فان چیرۆکاندا بو مه‌ دیار بوو کو
مه‌عریفا سروستی وه‌ک رووه‌ک و گیانه‌وه‌ر و
گه‌ردوون و ره‌نگ گه‌له‌ک یی هاتیه‌ بکارئینان
دنا‌ف فان چیرۆکاندا. بو نمونه‌ دچیرۆکا (نه‌فنا
ده‌ستکرد و کێله‌ ستوین) داها‌تیه‌ باس کرن.

4- دنا‌ف فان چیرۆکاندا بو مه‌ دیاردبیت کو نه‌ریتین
ئاحقن و بریقچه‌چوونی و ره‌فتارکرنی گه‌له‌ک یی
هاتیه‌ بکارئینان وه‌ک چیرۆکین (روژ و باران).

5- د‌فان چیرۆکاندا گه‌له‌ک دووباره‌کرن د به‌ایین
جفاکی دا دیاردبیت کو پیک ده‌یت ژ قیان و
پیزگرتنا خه‌لکی و گه‌له‌ک ژ به‌ایین دی یین
جفاکی کو ریژه‌کا گه‌له‌ک زور د‌فان چیرۆکاندا
هاتیه‌ بکارئینان وه‌ک چیرۆکا (ده‌ستین ره‌ش).

په‌راویز

- (1) فازل مه‌جید محمود، شعری مندالان له‌ ئه‌ده‌بی کوردیدا، ده‌زگی چاپ
ویه‌خشی سه‌رده‌م، سلێمانی، کوردستان، 2004، ج43.
- (2) هه‌مان ژێده‌ر، هه‌مان لایه‌ر.
- (3) ئەمین عبدالقادر، هوزان و شانۆگه‌ریا زاروکان د ئه‌ده‌بی کوردیدا،
سپیریژ، ده‌وک، 2006، ج15.
- (4) هادی نعمان الهیته‌، ثقافته‌ الاطفال، عالم المعرفة 123،
کویت، المجلس الوطنی للثقافة و الفنون و الادب، 1988، ص155.
- (5) حه‌مه‌ که‌ریم هه‌ورامی، ئه‌ده‌بی مندالانی کورد، به‌رگ2، چاپخانه‌ی
وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده‌ هه‌ولێر، هه‌ولێر، 2005، ج15.
- (6) ئەمین عه‌بدوالقادر، هوزان و شانۆگه‌ریا زاروکان د ئه‌ده‌بی کوردیدا
، ده‌زگه‌ها سپیریژ . ده‌وک- کوردستان . 2006. ج14.

گۆتنی: هه‌رن هوین نه‌ د زیره‌کن، مه‌ یین زیره‌ک
دقین. هه‌ردوووان ده‌قین خۆ برنه‌ دندکین گه‌نمی،
به‌لی نه‌شیان راکه‌نه‌فه‌ و زه‌رینه‌فه‌ جه‌ین خۆ.
چاهین هه‌می می‌ری یا فی که‌ت: ئه‌فه‌ چ ل فان
هاتیه‌؟

می‌ری وان گۆتی: کی ئه‌فه‌ ب سه‌ری هه‌وه‌ ئینایه‌؟
پیکه‌ گۆتن: دو ده‌ستا ئه‌م راکرین و سینگی مه‌
پیکه‌نا، گۆتنه‌ مه‌ کا کی دشیته‌ کی؟ ئه‌م زی ب
شه‌ر چووین.

می‌ری وان گۆتی: یا هه‌وه‌ خوارن بو مه‌ ئینایه‌؟
گۆتن: به‌لی مه‌ گه‌نم یی ئینای.

گۆتن: یا کانێ یه‌؟
گۆتن: ئه‌م نه‌شیاین بین، ئه‌م دهرینداربووین.

می‌ری وان گۆتی: ئه‌و ده‌ستی هوین فیکرا به‌رداین
ئه‌و ده‌ستی دوژمنایه‌،

دبێژنه‌ وان ده‌ستا ده‌ستین ره‌ش، گوھی خۆ نه‌ده‌نه‌
خودانین وان.

(61)

پیکه‌ گۆتن: به‌لی.))

لقیری بو مه‌ دیاردبیت کو هنده‌ک سالوخه‌ت
بیت هه‌ین زارۆک هه‌ول دده‌تن لده‌ف خوه‌
په‌یدا بکه‌ت و به‌رده‌وام لاساییکرنی دکه‌تن، چونکه‌
زارۆک خوه‌ دبیت که‌سه‌کی قه‌هره‌مان، له‌ورا ئه‌و
که‌سین ده‌وربه‌ریین وی یان ئه‌وین د تله‌فزیون و
ده‌زگه‌هین راگه‌هاندنی دا ده‌ینه‌ نیشاندان یان
ئه‌وین بریکا چیرۆکی بو ده‌ینه‌ گۆتن، دقیت مرو‌ف
بزانیته‌ کو دی کارتیکرنی ل زارۆکی که‌تن چ ژلایی
ده‌روونی قه‌ یان یی می‌شکی قه‌ یان زی دی زارۆکی زور
هه‌ستیار که‌تن کو خوه‌ ببیت که‌سه‌کی سه‌رکه‌فتی
به‌رامبه‌ر خیزان و هه‌فالین خوه‌. چیرۆکنفیس دقیری
دا خوییا کریه‌ کو هنده‌ک ده‌ستین پیس یین هه‌ین
هه‌ولده‌ن تیکدانێ و دووبه‌ره‌کیی و ئالوژیی
دنا‌قه‌را خه‌لکی دا په‌یدا بکه‌ن، و هه‌بوونا فان
جو‌رین مرو‌فان دنا‌ف جفاکی دا دبیته‌ ئه‌گه‌ری هندی
کو ره‌وستی زارۆکی خراب بکه‌ن و د ئه‌نجامدا
که‌سایه‌تیه‌کا نه‌چه‌سپای و خراب زی دروست ببیت.
ئانکو ئه‌گه‌ر زارۆک گوھی خوه‌ بده‌ته‌ که‌سانین
ئاقله‌ه‌ند و زانا دی ئه‌نجامه‌کی باش هه‌بیت و دی

- (35) عبد المعطي نمر موسى، محمد عبد الرحيم الفيصل، ژندهري بهري، ل
61.
(36) نوزاد علي احمد، ژندهري بهري، ل 24.
(37) فاضل عباس الكعبي، ژندهري بهري، ل 79.
(38) هه مان ژندهري، ل 80.
(39) فازل مهجيد محمود، ژندهري بهري، ل 63.
(40) رهمه زان حه جي قادر، نه ده بي زاروكان، گوفارا
په يفا (2011)، ژماره (58)، دهوك، كوردستان، ل 15.
(41) د. احمد مكي، دور القصة في تربية الطفل
المسلم، WWW.gulfkids.com.
(42) هه مان ژندهري.
(43) www.extramarc.com
(44) www.alukah.net
(45) محمد عدنان عليوات، مدخل الى صحافة الاطفال، دار البيازوري
العلمية، عمان، الاردن، 2007، ص 12.
(46) د. احمد علي كنعان، ادب الاطفال و القيم التربوية، ط 1،
المطبعة العلمية، دمشق، سوريا، 1995، ص 141.
(47) لسماويل عبد الفتاح، ادب الاطفال في عالم المعاصر، مكتبة
العربية للكتاب، ط 1، القاهرة، 2000، ص 30.
(48) احمد نجيب، ادب الاطفال علم و الفن، دار الفكر العربي، القاهرة،
1982، ص 27-42.
(48) د. سمير عبد الوهاب، ژندهري بهري، ل 54.
(49) خالد صالح، كبله ستوين، ج 1، چاپخانه خاني، دهوك، 2010، ل 13.
(50) ژندهري بهري، ل 15.
(52) هه مان ژندهري، ل 7-5.
(53) هه مان ژندهري، ل 19.
(54) خالد صالح، ژندهري بهري، ل 7.
(55) (WWW.ahewar.org).
(56) خالد صالح، ژندهري بهري، ل 17.
(57) خالد صالح، ژندهري بهري، ل 19.
(58) (www.ahewar.org).
(59) عبد المعطي نمر موسى و محمد عبد الرحيم الفيصل، ادب الاطفال،
دار الكندي للنشر و التوزيع، اربد، الاردن، 2000، ص 31.
(60) خالد صالح، ژندهري بهري، ل 11.
(61) ژندهري بهري، ل 19.
(7) زهراء الحسيني، الطفل و الادب العربي الحديث، دار الهادي،
بيروت - لبنان، 2006، ص 74. (8) زهراء الحسيني، هه مان ژندهري، ل
87.
(9) محسن عارف صالح، جيروكا زاروكان ل دهقرا به هدينان 1980-
2004، ج 1، سپيريز، دهوك، 2007، ل 15. (10) هادي نعمان هيتي،
ژندهري بهري، ل 157 (11) د. انشراح المشرفي، مدخل للتربية
الابداعية، جامعة ام القرى، القاهرة، 2015، ص 11. (12) زبيدا سيد
صالح، هه لسه نگاندا چيروكين زاروكان دگوفارا روناھي دا، گوفارا
مهتين، ژماره 117، دهوك، چريا نيكي، 2001، ل 54 (13) امين
عبد القادر، ژندهري بهري، ل 24، 26
(14) فازل مهجيد محمود، ژندهري بهري، ل 90. (15) رهمه زان حه جي
قادر، نه ده بي زاروكان، گوفارا په يفا (2011)، ژماره (58)، دهوك،
كوردستان، ل 56.
(16) فازل مهجيد محمود، هه مان ژندهري ل 98 (17) رهمه زان حه جي قادر،
ميژوييا سه رهلدا نا نه ده بي زاروكان، گوفارا په يفا (2012)، ژماره
(59) دهوك كوردستان ل (56-57)
(18) رهمه زان حه جي قادر، نه ده بي زاروكان، گوفارا
په يفا (2011)، ژماره (58)، دهوك، كوردستان، ل (58-59).
(19) بنيره: محسن عارف صالح (2007) جيروكا زاروكان ل دهقرا
به هدينان 1980-2004، ده زگه ها سپيريز، دهوك-كوردستان. ل
(73)
(20) بنيره: رهمه زان حه جي قادر، ميژوييا سه رهلدا نا نه ده بي زاروكان،
گوفارا په يفا (2012)، ژماره (59) دهوك كوردستان ل (72).
(21) محسن عارف صالح، هه مان ژندهري ل (74).
(22) رهمه زان حه جي قادر، ميژوييا سه رهلدا نا نه ده بي زاروكان، گوفارا
په يفا (2012)، ژماره (59) دهوك كوردستان ل (57).
(23) محسن عارف صالح، هه مان ل (75).
(24) رهمه زان حه جي قادر، ميژوييا سه رهلدا نا نه ده بي زاروكان، گوفارا
په يفا (2012)، ژماره (59) دهوك كوردستان ل (59)
(25) محسن عارف صالح، هه مان ژندهري ل (76)
(26) بنيره: (محسن عارف صالح، هه مان ژندهري، ل (77)
(27) بنيره: محسن عارف صالح، هه مان ژندهري ل (77)
(28) بنيره: رهمه زان حه جي قادر، نه ده بي زاروكان، گوفارا
په يفا (2011)، ژماره (58)، دهوك، كوردستان، ل (58).
(29) بنيره: محسن عارف صالح، هه مان ژندهري ل (77).
(30) محسن عارف صالح، هه مان ژندهري ل (78).
(31) نوزاد علي احمد، مندال و نه ده ب، كتبخانه ي نيشتماني هه رهمي،
سليماني-كوردستان، (1998). ل (127-128).
(32) رهمه زان حه جي قادر، نه ده بي زاروكان، گوفارا
په يفا (2011)، ژماره (58)، دهوك، كوردستان، ل (57).
(33) هادي نعمان الهيتي، ژندهري بهري، ل 304.
(34) هه مان ژندهري، ل 28

ژندهري

نيك، ژندهري ب زمانى كوردى:

أ- په رتوك

— حه مه كهريم هه ورامى، نه ده بي مندالانى كورد، بهرگ 1، 2،
چاپخانه ي وهزاره تي په روه رده هه وليمير، هه وليمير، 2005.

- خالد صالح، کيله ستوین، ج1، چاپخانا خانی، دهوک، 2010.
- فازل مه‌جید محمود، شعری مندا لان له نه‌دهبی کوردیدا، ده‌زگای چاپ وپه‌خشی سه‌رده‌م، سلیمان، کوردستان، 2004.
- محسن عارف صالح، چیروکا زاروکان ل ده‌قه‌را به‌هدینان، ده‌زگه‌ها سپریز، دهوک-کوردستان، (2007).
- نه‌وزاد علی احمد، مندا ل و نه‌دهب، کتیب‌خانه‌ی نیشتی‌مانی هه‌ره‌می، سلیمان-کوردستان، (1998).
- نه‌مین عه‌بدو القادر، هوزان و شانوگه‌ریا زاروکان د نه‌دهبی کوردی دا، ده‌زگه‌ها سپریز، دهوک-کوردستان، 2006.
- ب- گو‌فار و روژنامه:**
- ره‌مه‌زان هه‌جی قادر، نه‌دهبی زاروکان، گو‌فارا په‌یفا (2011)، ژماره (58)، دهوک، کوردستان.
- ره‌مه‌زان هه‌جی قادر، میژوویا سه‌ره‌لدا نا نه‌دهبی زاروکان، گو‌فارا په‌یفا (2012)، ژماره (59)، دهوک، کوردستان.
- زبیدا سید صالح، هه‌سه‌نگاندنا چیروکین زاروکان دگو‌فارا پونا‌هی دا، گو‌فارا مه‌تین، ژماره 17، دهوک، چریا نیکی 2001.

سی: سایتین نه‌لکترونی:

- د. احمد مکی، دور القصة فی تربية الطفل المسلم www.gulfkids.com

- www.extramarc.com
- www.alukah.net
- www.ahewar.org

دوو: ژیده‌ر ب زمانه‌ عه‌ره‌بی:

أ- په‌رتوک:

- احمد نجیب، ادب الاطفال علم و الفن، دار الفكر العربي، قاهرة، 1982.

الهدف من هذا البحث بيان القيم التربوية في قصص الاطفال الموجهة الى فترة معينة من سن الطفولة، البحث تحت عنوان (القيم التربوية في قصص الاطفال و " كيلة ستوين" كمثال)، المكونة من خمس قصص، فقد تم البحث في كلها وخاصة الاحداث التي تدور في بيئة الطفل و كذلك شرح و تقييم تلك القصص من ناحية الجمل والفقرات التابعة للبحث، نتائج هذا البحث تمخض في انه القيم المعرفية والثقافية تأتي في المرتبة الاولى و تليها القيم الاخلاقية والاجتماعية، في نهاية البحث يجب الاهتمام بالقصص الموجهة للاطفال لان لها دور رئيسي في تنمية القيم التربوية في نفسية الطفل حسب مراحل سن الطفولة.

ABSTRACT

The objective of this research is to clarify the educational values in children's stories directed to a particular period of childhood, the research is under the title (Educational Values in Children's Stories, Kele Stwin as a case study) which consist of five stories. These stories has been analyzed and evaluated especially the events that take place in the child's environment and also the sentences and paragraphs of the stories in the research has been dissected and evaluated which became as a standard for these values. It has been realized in the results of this research that the cultural and knowledge values come first in the content of these stories and then followed by the social and moral values. Finally the recommendations come into this study is that it is very important to take into the consideration the importance of the content and value of the stories directed to the children because they have a very big rule in the development of their educational values in the child's psychology according to the stages of childhood.